

3/2011

? SKEPTIKKO

The first hotel museum in Estonia Hotel Viru and the KGB

Julkaisija:

SKEPSIS^{RY}

#92

PL 483
00101 Helsinki
www.skepsis.fi

Päätoimittaja: Risto K. Järvinen

E-mail: editor@skepsis.fi

Toimitus:
Närhtie 11
01450 Vantaa

Toimitusneuvosto: Tarja Koivumäki, Tapio Kortesaari, Heikki Nevala, Jussi K. Niemelä, Minna Poutanen, Tiina Raevaara.

Taitto: Tampereen seudun
Työllistämisyhdistys Etappi ry Mediapaja /
Muusa Kostilainen

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset
ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä
välttämättä edusta toimituksen, Skepsiksen
tai ECSO:n virallista kantaa.

(ECSO = European Council of Skeptical
Organisations. Skepsis ry on ECSO:n
jäsen.)

Painopaikka: Meripaino

ISSN 0786-2571

SEURAAVA SKEPTIKKO ILMESTYY LOKAKUUSSA.
LEHTEN TARKOITETTU MATERIAALI TULEE OLLA
TOIMITUKSESSA SYYSKUUN LOPPUUN MENNESSÄ.

Kansi: Skepsiksen kevätretki suuntautui jälleen
kerran Tallinnaan. Oppaana toimi Skepsiksen
ainaisjäsen, virolainen Kulle Raig.

Kuva: Risto K. Järvinen.

SISÄLTÖ

- 4 ANSSI SAURA
Valetieteilijä Lysenko ja suomalaiset
- 10 JUHA KERÄNEN
Minä, skeptikko
- 14 RISTO K. JÄRVINEN
Myytit murtuvat kemistin keittiössä
- 17 ADA
Skepponen
- 18 TIMO RONKAINEN
Höpsismiä, huuhaata ja humpuukia.
Lyhyt katsaus pseudotieteisiin
Carl Barksin ankkasarjakuvissa
- 22 RISTO K. JÄRVINEN
Skeptikot Tallinnassa
- 23 PERTTI LAINE
Puheenjohtajan palsta
- 24 Mitä NLP on?
- 24 ANGELIKA OINAANVAARA
NLP-valmentaja: Mittarina tulokset
- 29 HANNU LAUERMA
Psykiatrian erikoislääkäri ja psykoterapeutti:
Aggressiivisesti markkinoituja uskomuksia
- 32 ILPO V SALMI
Skepsiksen kunniapuheenjohtaja:
Jotain vikaa NLP:ssä
- 33 JUHA LEINIVAARA
Sähköistä säteilypelkoa
- 34 JOSE AHONEN
Vuorovaikutus vai vedätys
- 36 Nils Mustelinin rahaston stipendi liro Saarlolle
- 37 Skeptikko 20 v. sitten
- 38 Ihme juttuja
- 40 MINNA POUTANEN
Kirjat: Vapiseva nainen
- 42 PERTTI LAINE
Kirjat: Kamppailu jumalasta
- 44 JUHA LEINIVAARA
Ufoja Arizonan taivaalla

SKEPSIS^{RY}

Kohta 25 vuotta kysymyksiä

Niin se käy. Kun Anders Behring Breivik murhasi 77 ihmistä Norjassa, koko maailma järkyttyi – ja heti perässä kaikki maailman salaliittoteoreetikot yhtyivät jälleen kerran yhteiseen, tylsään virteen.

Salaliittosepitysten mukaan Breivikin iskut eivät olleet yksinäisen hullun työtä. Tästä kertoo mm. se, että Breivik kuului vapaamuurareihin: mystiseen seuraan, joka ei ole salaseura vaan seura, jolla on salaisuuksia. Lisäksi murhaaja ihannoi vapaamuurareihin liittyvää muinaista temppeliherramytologiaa. Hän jopa väitti olleensa perustamassa uutta temppeliherrojen salaseuraa: äärioikeistolaiskristillistä järjestöä, jonka tavoitteena on taistella Euroopan islamilaistumista ja kulttuurimarxismia vastaan.

Breivikin hyökkäys oli eräiden konspiraatioukovaisten mukaan CIA:n toteuttama USA:n kosto Norjalle, joka oli mm. kannattanut Palestiinan itsenäisyyttä, peruuttanut tukensa Libyan pommituksille ja Wikileaks-paljastusten mukaan jopa harkinnut NATO:sta eroamista.

Todella epäilyttävää on, että Osloon alueella järjestettiin ennen iskua terrorisminvastainen harjoitus, aivan kuten ennen Lontoon ja New Yorkin WTC-tornien iskuja. Ei myöskään voi olla sattumaa, että poliisilta kului yli tunti hälytyksestä ennen kuin se pääsi 40 kilometriä Oslost sijaitsevalle Utøyan saarelle. Kulkuvälineeksi valittiin aluksi niin pieni vene, että se upposi. Niin se käy.

Salaliittoteoreetikot myös näkivät heti, että Breivik on aivopesty Illuminatin sekä siinä ohessa saatanan uhri, jonka teosta voidaan kätevästi nyt leimata kaikki fundamentalistikristityt arvaamattomiksi sekopäiksi. Juuri tämän takia Breivikiä kuvailtiin heti iskun jälkeen tiedotusvälineissä uskonkiihkoilijaksi, vaikka hän omien sanojensa mukaan on ”kulttuuri-kristitty”, kristitty ateisti, nykyajan ristiretkeläinen, joka haluaa säilyttää eurooppalalaisen kristillisen kulttuurin perinnön perusasiat.

”Miten oiva juoni saatanan johtamalta CIA:lta

olikaan panna kristittyjen syyksi Norjan terroriteot, vaikka CIA itse mielenhallintatekniikoillaan on syy-pää iskuihin”, joku hörhö huudahti netissä.

Iskupäiväkään ei tietenkään ollut sattumaa. Vapaamuurarit ja Illuminati valitsevat katastrofipäivät kuulemma aina huolellisesti okkulttisten kaavojen ja päivämäärien mukaan. Nytkin päivämäärästä 22.7.2011 on kummallisten vääntöjen jälkeen lasketavissa luvut 6, 11 ja 13, jotka ovat ”rappareiden” ja ”juonittelijoiden” lempilukuja. Uskomattomin todiste salaliitosta on se, että päivä Osloon iskun jälkeen kuoli brittiläinen pop-laulaja Amy Winehouse selittämättömästi vain 27 vuoden ikäisenä, jolloin Illuminatilla on tapana tappaa nuorena saatanan uhreiksi joutuneita rock-artisteja.

Jos ei itkettäisi niin naurattaisi. Erään rääväsuun nettikeskustelijan mukaan kaikki on salaliittoa: Japanin tsunami, Fukushiman ydinkatastrofi, Libyan kriisi, Arabimaiden kuohunta, Persujen vaalivoitto, Strauss-Kahnin raiskaussyyte, Mika Myllylän kuolema, Norjan verilöyly. Nämä kaikki liittyvät juutalaisten salaliittoon ja USA:n hallinnon pyrkimyksiin saada maailma unohtamaan Wikileaks-paljastukset. USA siis laukaisi ydinpommin merenpohjassa, jotta sai aikaan tsunamin. USA yllytti arabit kapinaan ja pisti alueen johtajat ahtaalle. USA tuki Persujen vaalikampanjaa. USA houkutteli Dominic Strauss-Kahnin ansaan hotellisiivoojan avulla. USA murhasi Mika Myllylän. USA koulutti Breivikin ja maksoi tälle miljoonia. Niin se käy.

Konspiraatioukovaisuus on tavallaan ymmärrettävää. Ihmisillä on tarve löytää suurelle ja dramaattiselle tapahtumalle suuri ja dramaattinen selitys. Se ei ole ymmärrettävää, että tällaisista tapahtumista kerätään poliittisia pisteitä tai hörhöuskottavuutta. Suomessa pahin salaliittoinnostus kumpuaa esiin Magneettimedia-lehdessä. Kyseinen aviisi on minun ehdotukseni Skepsiksen Huuhaa-palkinnon 2011 saajaksi.

RISTO K. JÄRVINEN

Valetieteilijä Lysenko ja suomalaiset

Teksti Anssi Saura

Ilmeisesti kukaan ei ole selvittänyt neuvostoliittolaisen valetieteilijä Trofim Denisovitš Lysenkon vaiheita suomalaisen laitavasemmiston lehdistössä. Anssi Saura kävi läpi ”Vapaa Sana” -lehden vuosikerrat 1944-1956 ja ”Työkansan Sanomat” -lehden vuosikerrat 1945-1956. Vuonna 1957 lehdet yhdistettiin nimellä ”Kansan Uutiset”, jota Anssi Saura seurasi 1964 loppuun eli Lysenkon ja Hruštševin kukistumiseen asti. Samoin hän kävi läpi ”Kommunisti”-aikakauslehden vuodesta 1944 vuoteen 1965.

Trofim Denisovitš Lysenko (1898-1976), Leninin maatalousakatemian presidentti vuosina 1938-56 ja 1961-62, on antanut nimen ”lysenkolaisuudelle”. Se on haukkumasaana, jolla ymmärretään poliitikkojen pönkittämää valetiedettä.

Astrologialla ja alkemialla on ollut kultaiset aikansa hallitsijoiden suojeluksessa; kreationismi on jälleen ties kuinka monennen kerran tekemässä paluuta Tennesseeen osavaltion edustajainhuoneen päätöksellä. Lysenko kuitenkin voittaa kaikki muut; hän valjasti valtion väkivaltakoneiston eliminoimaan normaalitiedettä edustavat vastustajansa.

Pääsihteerien Josef V. Stalinin ja Nikita S. Hruštševin aika oli tieteen kannalta syvästi ristiriitainen. Neuvostotiede edusti eksakteissa tieteissä maailman ehdotonta huippua – ajatellaanpa vain Sputnikeja, kosmonautteja tai venäläisten saamia Nobelin palkintoja. Toisaalla olivat vallassa huijarit ja mystikot kuten Lysenko tai maaperäoppinut V.R.

Viljams (1863-1939).

Miellyttävä poikkeus tässä joukossa oli Olga Lepešinskaja (1871-1963), professoriksi noussut apukättilö. Hän ei kaiketi tuhonnut ketään. Hän todisti solujen voivan syntyä elottomasta aineesta ilmeisesti siten, että näytti solun hajoamista kuvaavan filmin lopusta alkuun päin.

Lysenkon ja Viljamsin vaikutukset sortuivat Hruštševin myötä Neuvostoliiton maatalouden ajaututtua vakavaan kriisiin; Lepešinskaja vain unohdettiin.

Proletaarinen maataloustiede

Lysenko oli itseoppinut kasvinjalostaja, joka herätti huomiota Azerbaidžanissa 1920-luvulla puuvillan viljelyä koskevilla suosituksillaan. Hän sovelsi sementen kylmäkäsittelyä, vernalisaatiota, saadakseen siemenet itämään aikaisemmin. Menetelmä ei ole hänen keksimänsä. Sen avulla viljakin itää aikai-

Lysenkon propagandan mukaan kapitalististen maiden biologia oli Ison Rahan, kuten Rockefellerin säätiön komennossa. "Näin on, vaikka tiedemiehet heiluttavat Puhtaan tieteen lippua." Artikkelin kuvat ovat pilapiirtäjä Boris Efimovin käsialaa neuvostoliittolaisessa "Ogonjok"-aikakauslehdessä v. 1949 julkaistusta "(Banaani)kärpästen rakastajat – ihmisten viholliset" - artikkelista.

semmin, mutta käsittely vaatii paljon työtä eivätkä tulokset kata kustannuksia. Lysenko kuitenkin väitti, että näin saatu muutos periytyi.

Lamarckismi, käsitys, että hankitut ominaisuudet periytyvät, on kumottu lukemattomia kertoja. Sen esitti ranskalainen biologi Jean-Baptiste Lamarck vuonna 1809. Lysenko käytti tästä opista nimeä "mitšurinismi" venäläisen kasvinjalostajan ja lamarckistin Ivan Vladimirovitš Mitšurinin (1855-1935) mukaan. Se ja Viljamsin maaperäoppi olivat yhteisnimeiltään "agrobiologia", proletaarinen maataloustiede.

1920-luvulla ja 1930-luvun alkupuolella perinnöllisyystieteen tutkimus oli edistynyt ripeästi Neuvostoliitossa. Kansainvälisesti tunnettuja neuvostogeneetikkoja olivat esim. kasvinjalostajat Nikolai Vavilov ja

Georgi Karpetsenko sekä ihmisen perimän tutkijat Isador Agol ja Solomon Levit.

Geneetikot suhtautuivat aluksi myötämielisesti itseoppineeseen Lysenkoon eivätkä kiinnittäneet suurempaa huomiota tämän omituisiin käsityksiin. Lysenko puolestaan keskittyi geneetikkojen tuhoamiseen syyttäen heitä hyödyttömän porvarillisen tieteen harrastamisesta.

Perinnöllisyystieteilijät tutkivat Lysenkon mukaan jopa jotain niin naurettavaa kuin banaanikärpäsiä (tästä haukkumasana "morganismi" amerikkalaisen nobelisti Morganin mukaan), väittivät, että hankitut ominaisuudet eivät periydy (josta haukkumasana "weismannismi" saksalaisen Weismannin mukaan, joka oli kumonnut lamarckismin mitä moninaisimmilla kokeilla) ja vihdoin koko "tiede" oli Mendelin, itäval-

talaisen munkin, idealistinen juoni (josta haukkumana ”mendelismi”).

Lysenko hyötyi myös siitä, että länsimaissa geneettiikkaa käytettiin rotuhygienian ja sterilisaation tukena, puhumattakaan natsien omasta valetieteestä, rotuopista. Lysenkon tukija, filosofi Prezent puolestaan todisti, että lamarckismi ja dialektinen materialismi olivat sopusoinnussa keskenään, kun taas mendelismi oli ristiriidassa Marxin totuuden kanssa.

Neuvostobiologian diktaattori

Lysenko onnistui vuonna 1938 syrjäyttämään Vavilovin Leninin maatalousakatemian presidentin virasta. Agol, Levit, Karpetšenko ym. ammuttiin; Vavilov kuoli vankilassa 1943. Viljams ammutti maaperätutkija Tulaikovin. Lysenko valitutti itsensä neuvostobiologian diktaattoriksi heinä-elokuun vaihteessa 1948 pidetyssä Leninin maatalousakatemian kokouksessa. Hän vaiensi harvat vastaan väittävät toteamalla, että ”puolueen keskuskomitea on tutustunut selontekooni ja hyväksynyt sen”.

Lysenkon oppi syrjäytti tämän jälkeen perinnöllisyystieteen myös Neuvostoliiton valtiopiiriin kuuluvis-

sa Itä-Euroopan maissa Itä-Saksaa lukuun ottamatta. Siellä biologit nousivat niin tiukkaan vastarintaan, että muutenkin vaikeuksissa ollut hallinto antoi periksi. Kiinassa lysenkolaisuuden valtakausi jatkui vielä 1970-luvulle asti.

Lysenko lähetti opetuslapsiaan länsimaille. Pohjoismaissa tuli tunnetuksi prof. I.E. Gluštsenko. Menestys oli vähäinen. Lysenkolle naureskeltiin oppikoulun biologian tunneillakin, mutta samalla tajuttiin kyseessä olevan paljon Galileon oikeusjuttua laajakantoisemman murhenäytelmän.

Länsi-Euroopassa asiat olivat toisin. J.B.S. Haldane, yksi populaatiogenetiikan kolmesta perustajasta, oli myös Englannin kommunistipuolueen varapuheenjohtaja. Hänen, ja monen muun vasemmistolaisen biologin, täytyi nyt valita Mendelin ja Marxin välillä. Lysenkon puolelle jäi lopulta vain englantilainen kristallografi John D. Bernal, mutta hän ei ollut biologi.

Idealistinen ja mieletön Mendelin oppi

Ilmeisesti kukaan ei ole selvittänyt Lysenkon vaiheita suomalaisen laitavasemmiston lehdistössä. Kävin

”Yhdysvalloissa biologiaa käytetään rasismien (Ku-Klux-Klan) ja poliisivallan tukena.”

"Länsimaiset geneetikot ovat itse asiassa salaisia natseja."

Syytös ei ole tältä osin kovin vakuuttava: fyysikot olisivat ehkä osuvampi kohde. Efimovin kuvat ovat edelleen ajankohtaisia sikäli, että niitä käytetään tämänkin päivän tiedepoliittisessa keskustelussa. Geeniteknologia kuvataan esimerkiksi suuryhtiöiden bisnekseksi. Väite on totta, mutta toisaalta vain suuryhtiöllä on resursseja tehdä teknologian vastustajien vaatimia laajoja kokeita.

läpi "Vapaa Sana" -lehden vuosikerrat 1944-1956 ja "Työkansan Sanomat" -lehden vuosikerrat 1945-1956. Vuonna 1957 lehdet yhdistettiin nimellä "Kansan Uutiset", jota seurasin vuoden 1964 loppuun eli Lysenkon ja Hruštševin kukistumiseen asti. Samoin kävin läpi "Kommunisti"-aikakauslehden vuodesta 1944 vuoteen 1965. Käytän seuraavassa lehdistä lyhenteitä VS, TS, KU ja KO.

Lehtien kirjoittelu biologian peruskysymyksistä on selvästi kaksijakoinen. Normaali biologia sovelluksiin on jatkuvasti ja lävistävästi esillä. Niinpä TS:n "Talonpojan palsta" sisältää tavanomaista käytännön maataloustietoutta. Martti Helistön artikkelit kasvinjalostuksesta ovat täysin mendelistisiä. Vuonna 1948 palstalla on tosin muutama mitšurinismia ylistävä artikkeli, mutta ne ovat selvästi irrallaan käytännön ohjeista. Vuonna 1951 "palsta" muuttuu poliittiseksi ja loppuu.

KU:n "Maamiehen sarka" on kauttaaltaan tavanomaista maataloustietoa. SKDL:n kansanedustaja Arvo Riihimäki jätti mendelistisen aloitteen karjanjalostuksesta (TS 8.3.1947); keskellä aktiivisinta lysenkolaiskautta SKDL:n ryhmä ehdottaa eduskunnassa 5 miljoonan markan määrärahaa karjanjalostuksen tukemiseksi pientiloilla (TS 31.7.1948).

Prof. Viljo Pesola Maatalouden tutkimuskeskuksesta kirjoitti tämän tästä pitkiä artikkeleita perinnöllisyystieteestä ja kasvinjalostuksesta (esim. TS 28.10.1949); prof. Risto Sarvas samoin metsänjalostuksesta (TS 18.5.1947) jne. Myöhemmin (VS 5.12.1949) opimme heterokromatiinin säätelevän banaanikärpäsen geenien toimintaa; aihe on ajan-

kohtainen edelleen. Prof. Olavi Meurman varoitti Mitšurinin kääpiöomenapuista: ne eivät ole edullisia meillä (TS 7.8.1951).

"Vapaan Sanan" tieteellisiä pakinoita kirjoitti edellä mainittu J.B.S. Haldane, johtava geneetikko ja kommunisti. Hän saattaa olla tieteen popularisoinnin edelleenkin lyömätön mestari (esim. "Daedalus; or, science and the future", 1925 ja "Possible worlds and other essays", 1927). Viimeinen hänen pakinansa ilmestyi VS:ssa 31.1.1949. Tässä vaiheessa hän alkoi ottaa etäisyyttä kommunisteihin ja kommunistit häneen.

Tavanomainen perinnöllisyystiede tutkii perinnöllisyysilmiötä ja siihen liittyviä solun osia. Geenit sijaitsevat kromosomeissa ja ne siirtyvät sukupolvelta toiselle Mendelin lakien mukaisesti. Lysenkolainen määritelmä puolestaan kuuluu: "Perinnöllisyys on elävän organismin ominaisuus vaatia tiettyjä olosuhteita elämälleen ja kehitykselleen ja tiettyä suhtautumista näihin oloihin" (VS 19.8.1951).

Edelleen: "A.A. Avakjan on kumonnut weismanilaisten ja morganilaisten 'tiedemiesten' väitteet, joiden mukaan eliöiden solukoissa on muka jonkinlainen 'periytyvä' aine, johon ympäristön vaikutukset eivät ollenkaan ulotu" (VS 16.5.1951), se on "... idealistista ja mieletöntä Mendelin oppia" (VS 7.7.1953).

Morganismin hölynpöly

Lysenkon oppia propagoivassa kirjoittelussa on erotettavissa kaksi pääjuonta: "Pravdasta" tai "Ogonjokista" usein kuukausien aikaviiveellä käännetyt artik-

”Näennäisen viattomia karpäskokeita tekevä biologi palvelee kapitalistista väkivalta- ja riistokomentoa.”

kelit ja toisaalta Heikki Kuusisen ja Erkki Rauteen kirjoittamat analyttiset selostukset. Heikki Kuusinen, ammatiltaan kemisti, oli Otto W. Kuusisen vanhin poika; Erkki Rautee, SKP:n johtava ideologi, opetti marxilaista filosofiaa ja sosialismin teoriaa Sirola-opistossa. Hän täydensi opintojaan Moskovassa 1958-61.

Vuosina 1944-46 Lysenkosta on vain yksittäisiä mainintoja. Vuonna 1947 TS:ssa kehutaan Mitšurin kääpiöomenapuita. Seuraavana vuonna Lysenkon nousu neuvostobiologian kiistattomaksi johtajaksi on vahvasti esillä.

Vuoden 1948 heinä-elokuun vaihteen Leninin maatalousakatemia kokous selostetaan ”Pravdan” mukaan kaikissa lehdissä; tosin vasta marraskuussa, mutta hyvin näkyvästi: ”Ideologinen taistelu biologisen tieteen alalla. ... Lysenko kumoaa idealistiset, mystilliset katsantokannat ja teorit, jotka perustuvat Weismannin, Morganin ja Mendelin perinnöllisyysteorioihin” (KO 1948: 418-420). Ruotsalainen kirjailija Sixten Rogeby yhtyy kuoroon: ”Tiedemiehet maatalouden edistäjinä Neuvostoliitossa” (TS 7.11.1948).

Vuonna 1949 Lysenkon asema on kiistaton. Kansanedustaja Johannes Virolainen pitää Suomi-Neuvostoliitto-Seuran maatalousjaoston kokouksessa

esitelmän, jossa hän kertoo NL:n maidon tuotannon – väärennetyistä – huipputaavutuksista ja siitä, ”ettei periytymiskyky liity ainoastaan kromosomeihin, vaan ruumiin jokaiseen osaan, minkä vuoksi ominaisuuksia voidaan siirtää sukupolvesta toiseen ilman kromosomien välitystä” (VS 20.5.1949).

Mitšurin ja Lysenko ovat aiheina SNS:n tiedejaoston kokouksessa. Heikki Kuusinen esitelmöi aiheesta ”T.D. Lysenko – Mitšurin maineikas työnjatkaja”. Otto Brusiin alusti biologisen

tutkimuksen merkityksestä yhteiskuntatieteille (VS 2.10.1949, TS 4.10.1949). – Mainittakoon, että kukaan biologi ei suostunut pitämään esitelmää; professorit Harry Federley ja Esko Suomalainen esittivät vastaväitteitä Kuusisen esitelmään. Brusiin oli ”Valpon” entinen johtaja.

Vuonna 1950 Lysenko oli näkyvästi esillä lehdis- sä neljätoista kertaa. Vuoden lopulla professorien I.E. Gluššenkon ja N.A. Vinogradovin luentokierros Mitšurin opista ulottui Helsingistä Turkuun, Ouluun, Jyväskylään ja Tampereelle. Luennot on julkaistu (TS 29.12.1950 – 9.1.1951). He eivät olleet tyytyväisiä siihen, mitä näkivät. ”Morganismin hölynpölyä propagoidessaan taantumus 'suojelee' Suomea edistykseellisten biologisten käsitteiden tunkeutumiselta maahan.”

Jokioisissa prof. Vilho Pesola otti vieraat huomaa- vaisesti vastaan ja sai kiitosta (TS 19.4.1951).

Luova neuvostoliittolainen darwinismi

TS:n etusivulta 9.6.1950 opimme, että ”Elämää voi syntyä myös elottomasta aineesta. Neuvostobiologit kumonnet nykyisen soluopin”. Lepešinskaja – ”eräs nykyajan suurimmista biologeista” (VS 8.3.1952) – on

näkyvästi esillä lehdissä vuoteen 1953 asti; eniten v. 1952.

Erkki Kivi, Veikko Kanervo, Vilho Pesola, Toivo Rautavaara ja Antero Vaarama olivat v. 1953 kolmen viikon matkalla tutustumassa Neuvostoliiton biologiseen ja maataloustutkimukseen ja tapasivat Lysenkon. He toivoivat yhteyksien avaamista (TS 13.12.1953).

Vuonna 1953 on lehdissä vain jokunen lysenkolainen artikkeli, mutta jo 6.1. - 17.1.1954 on VS:ssa kahdeksassa osassa Gluštsenkon luento, jonka Suomalais-Neuvostoliittolainen kauppakamariyhdistys sai kuulla 5.6.1953. He oppivat, että mikä tahansa viljelyskasvi voidaan opettaa kasvamaan napapiirin pohjoispuolella. Tämän jälkeen on varsin hiljaista vuoteen 1958 asti, jolloin Hruštšev ottaa "Pravdassa" kantaa Lysenkon puolesta (KU 20.12.1958).

Vuonna 1964 loppu on lähellä: Viljams ja Stalin ovat syynä Neuvostoliiton maatalouden kriisiin (KU 28.8.1964); Hruštšev – ja hänen mukanaan Lysenko – kukistuu (KU 16.10.1964). Maatalous ei koskaan toipunut, vaan oli yksi koko neuvostojärjestelmän sortumisen syistä.

Heikki Kuusinen ja Erkki Rautee tarkastelevat tilannetta suomalaisittain. Rautee esittelee "luovan neuvostoliittolaisen darwinismin" (KO 1950: 117-127) ja myöhemmin Kuusinen Lepešinskajan "käänteentekevät tutkimukset" (KO 1950: 511-515). Rauteeta häiritsee se, että suomalaiset biologit (Jorma Erkkama, Esko ja Paavo Suomalainen) eivät radioesitelmisään mainitse NL:ssä tehtyä työtä: "Puolueellisuutta vai välinpitämättömyyttä?" (TS 10.12.1950). Vuonna 1954 hän kirjoittaa tieteen teleologisuudesta ja moittii eläintieteilijä Sulo Toivosen radioesitelmää (TS 27.10.1955).

Rautee kertoo seikkaperäisesti yrityksistä horjuttaa Lysenkon asemaa vuosina 1957-58. Ruotsalainen professori Åke Gustafsson oli 1957 kirjoittanut kolme näkyvää artikkelia Lysenkosta ja kääntyi 19.1.1958 "Stockholms-tidningenin" avoimessa kirjeessä Hruštševin puoleen varoittaen NL:n maatalouden perustavanlaatuisista virheistä.

Erkki Kivi oli radioesitelmässään ja "Maaseudun Tulevaisuuden" artikkelissa nimeltä "Perinnöllisyyden

harhakäsityksiä" korostanut samaa asiaa. Rautee lukee Kiven viaksi, ettei tämä ottanut huomioon "Izvestijassa" ollutta Lysenkon vastinetta Gustafssonille (KU 28.1.1958). KU:n päätoimittaja Jorma Simpura pyysi nyt Kiveltä vastinetta, mutta julkaisikin ensin Rauteen vastineen Kiven vastineeseen: "Biologista väittelyä" (KU 9.2.1958). Kivi toivoi NL:n maatalouden pääsevän kuiville "lysenkolaisuuden hetteiköistä".

Rautee jatkoi aiheesta vielä artikkelissa "Neuvostobiologian katsomuksia" (KU 13.2.1958). Suurin osa tästä on lyhennelmää N.W.Tsitsinin ja D.M. Trošinin artikkelista "Pravdassa" ja vaikeasti ymmärrettävissä, koska kirjoittajat yrittävät tasapainoilla Lysenkon ja normaalin kasvinjalostuksen välillä. Rautee kysyy "onko Lysenko oikeassa?" (KO 1963: 148-154 ja 206-208). On toki, mutta Rauteen täytyy nyt todistaa jopa molekyyli-genetiikan voittokulku harhaopiksi. Tehtävä ei ole helppo, mutta hän selviää siitä siteeraamalla englantilaista Mortonia ym.

Geenejä ei ole

Minua askarruttaa muuan ajatus. Geneven huippukokouksessa 1950-luvulla ja myöhemmin keskusteltiin ydinsodan vaarasta ja ydinkokeista. Lännen neuvottelijat pelkäsivät säteilyn vaarantavan tulevien sukupolvien terveyden ja koko elämän. Neuvostoliittolaisen ja kiinalaisen vastapuolen mukaan tällaista vaaraa ei ollut: eivät geenit voi vahingoittua, kun niitä ei olekaan.

Kiitän dos. Hannu Ahokasta ja prof. Erkki Kiveä tiedoista ja keskustelusta. Lysenkosta on kirjoitettu paljonkin. Zhores A. Medvedevin (1969) "The rise and fall of T.D. Lysenko", Columbia University Press, on edelleen tuore; se kertoo myös kirjoittajan omista kokemuksista.

Myöhemmässä kirjoittelussa on usein osana apologeettinen aines: lännen marxilaiset tai venäläiset isänmaanystävät yrittävät selittää Lysenkoa parhain päin.

KIRJOITTAJA ON UUMAJAN YLIOPISTON
PERINNÖLLISYYSTIETEEN EMERITUS PROFESSORI SEKÄ
SKEPSIKSEN TIETEELLISEN NEUVOTTELUKUNNAN JÄSEN.

”Jos lehtiartikkeli kehottaa juomaan luonnollista ja turvallista vetyperoksidia, on kaikkien ajattelevien ihmisten velvollisuus kritisoida juttua”, sanoo tyrnäväläinen maanviljelijä Juha Keränen, 39.

Minä, Skeptikko: Juha Keränen

Synnyin pienviljelijäperheeseen – kirkkoon kuuluvaan, mutta käytännössä uskonnotomaan kotiin. Muun muassa maasäteily ja kaivonkatsominen elivät ja elävät edelleen vahvana kotiseutuni kansanperinteessä.

Lapsena kyselin isältäni paljon asioista ja hän aina vastasi parhaan tietonsa mukaan. Ehkä tämä on saanut minussa säilymään lapsen uteliaisuuden vieläkin. Uskonasioista ei juuri kotona puhuttu, Jumalasta kuulin ensimmäisen kerran koulussa.

Ala-asteen lainakirjakaapin opus ”Ufojen jäljillä” kiehtoi mielikuvitustani. Nykypostin tapaisista lehdistä luin Rauni-Leena Luukasen tarinoita edellisistä elämistä ja kehosta poistumisista. Nielin jutut karvoineen. Joskus kymmenvuotiaana yritin ruumiista irtautumista – huonolla menestyksellä.

Vähitellen, kun tarinat muuttuivat yhä mielikuvituksellisemmiksi, alkoi järki voittaa: ”Nämähän ovat täyttä potaskaa”. Jossain vaiheessa myös ufo-tarinoiden epäyhtenäisyys ja sekavuus sai epäilemään niitä.

Näkymätön ihminen saunassa

Koulutukseltani olen tv-asentaja. Ennen maanviljelijäksi ryhtymistäni työskentelin elektroniikkateollisuudessa tuotanto- ja tuotekehitystehtävissä. Olen naimisissa ja minulla on viisi lasta. Itselläni ei ole mystisiä kokemuksia, mutta lasten vilkas mielikuvitus tarjoaa esimerkin siitä, miten usko yliluonnolliseen voi saada alkunsa.

Viisivuotias tyttäreni tuli eräänä päivänä kertoamaan, että hänen seitsemänvuotias isosiskonsa oli väittänyt saunassa olevan jonkun näkymättömän ihmisen. Myös viisivuotiaasta oli alkanut tuntua, että saunassa tosiaan on näkymätön ihminen, hän oli selvästi peloissaan. Isosiskon virnistely sai minut epäilemään tahallista narraamista tai sitten viaton leikki oli muuttunut jossain vaiheessa pienemmän pelotteluksi. Minä tietysti otin lapsen syliini ja sanoin, että isosisko narrasi. Ja toruin isosiskoa, että hän ei saa pelotella pienempäänsä.

Olisiko minun kuitenkin pitänyt alkaa va-

kavasti pohtia, oliko saunassa ollut suojelusenkeli, kummitus vai saunatonnttu? Jotta olisin tappanut lapsen vilkasta mielikuvitusta, keskustelin hänen kanssaan kyllä siitä, kuinka jännää olisi olla joskus näkymätön ja siitä, että isin lapsuudessa tuli televisiosta sarja nimeltä ”Näkymätön mies”.

Tietty skeptisyys on ollut osa minua aina. Lapsena testasin taikavarpua. Se tosiaan taipui, mutta missä sattuu. Aloin epäillä koko kapistusta. Pikku-poikana olin kiinnostunut keksinnöistä, tekniikasta ja luonnontieteistä. Jules Vernen kirjat kiehtoivat mielikuvitustani.

Armeijassa palvelustoveri lainasi minulle kirjan, jossa vakuuteltiin, että Etelä-Amerikassa on ufo-miesten kaivamia maanalaisia luolastoja, mitkä ovat täynnä kultaisia eläinpatsaita. Tajusin, että aivan järkevän oloisetkin ihmiset voivat ottaa todesta todella kummallisia väitteitä.

Fundamentalistit kansankirkon suojissa

Kirjoista voin vielä todeta, että Raamattua kannattaa todella lukea – ja nimenomaan kannesta kanteen, ei vain oman uskon suunnan saarnamiehen alleviivaamia kohtia tai paria itseään eniten vaikuttanutta lukua. Kun näin tekee, alkaa vähitellen ymmärtää, että kirja on vain kokoelma satuja, tarinoita ja myyttejä. Ei sieltä ainakaan mitään yhtenäistä ja johdonmukaista tarinaa hyvästä ja rakastavasta isäjumalasta löydy.

Joskus yritin löytää järkiperusteita Raamatun ”totuuksille”. Kuolematonta sielua olen koittanut selittää mahdolliseksi energian häviämättömyydellä ja kvanttimestiikalla. Lopullisesti noiden perusteiden onttoisuus on valjennut minulle vasta viime vuosina.

Jossain vaiheessa uskontoni alkoi olla niin kaukana mistään rippikoulussa opetetusta, että saattoi sysätä sen syrjään perusteettomana ja pitää itseäni uskonottomana. Tosin kuulun kirkkoon vieläkin.

Viime aikoina olen alkanut tiedostaa, että kansankirkkomme pitää siipiensä suojissa useita fundamentalistiliikkeitä. Kysymys on, voinko todella jatkossakin antaa tukeni tälle?

Esko Valtaojan kirjat ovat olleet minulle todella innostavaa luettavaa. Richard Dawkinsin ”Jumalharha”

myös on ollut silmät avaava teos, erityisesti sen harhan suhteen, että nyky-yhteiskunnan humanit perusarvot olisivat peräisin Raamatusta.

Selkeintä ja vaarallisinta huuhaata

Viimeistään lasteni syntymän myötä huomasin, että erityisesti äidit ovat kaupallisen huuhaan merkittävä kohderyhmä. Varsinkin epäily, että lapsen kehityksessä on jotain vialla, saa epätoivoisen vanhemman tarttuman mihin syöttiin tahansa.

Perheessämme on kaksi autistista lasta, joten väitteet rokotusten ja autismin yhteydestä (varsin pian huuhaaksi todetut) herättivät mielenkiintoni. Kaikenlaiset huuhaaterapeutit (mm. vyöhyketerapeutti ja kranio-sakraaliterapeutti) lupailivat apua lasten oppimisvaikeuksiin. Tämä on mielestäni alhaista vanhempien hädällä rahastamista.

Skepsikseen liityin viime vuonna. En siis ole se Juha Keränen, joka esiintyi tällä palstalla Skeptikossa 3/2005, hän on kaimani. Liityin jäseneksi, koska halusin tukea huuhaan vastaista työtä ja saada luottavakseni mainion Skeptikko-lehden.

Tarkoitukseni oli pitää matalaa profiilia muun muassa alhaisen koulutustasoni vuoksi, mutta kun törmäsin jatkuvasti monenlaiseen vakavaan hömppään (mm. puoskarointilaitteiden kauppaamiseen vammaisjärjestöille), sisäinen besserwisserini heräsi. Raportoin asioista niin usein Oulun seudun skeptikoiden yhteyshenkilölle, että minut lopulta liitettiin Skepsiksen mediacouncil-postituslistalle. Olen ollut aktiivinen myös Skepsiksen keskustelupalstalla.

Aktiivisimmin olen kommentoinut kotiseudullani ilmestyvän Magneettimedia-lehden artikkeleita, myös heidän nettisivuillaan. Magneettimedia edustaa vastuutonta tieteen ja järjen vastaista propagandaa, kaikkein selkeintä ja vaarallisinta huuhaata. Jos lehtiartikkeli kehottaa juomaan ”luonnollista ja turvallista” vetyperoksidia, on kai kaikkien ajattelevien ihmisten velvollisuus kritisoida tällaista pöyristyttävää juttua.

Antaisin tämän vuoden huuhaa-palkinnon Magneettimedialle tai lehden julkaisijalle Tavaratalo Kärkkäiselle.

Perustiedot hakusessa

Skeptikkona haluan olla kritiikissäni valistava. Liika hyökkäävyys tekee puheesta tai tekstistä vain omille saarnaamista, ja se ei edistä asiaa. Jos esimerkiksi tapaamani ihminen alkaa suositella minulle jotain perusteetonta vaihtoehtohoitoa, kerron kantani asiaan. Myös uskonnollisen julistajan tavatessani kerron mielipiteeni.

Ongelmallista on, että ihmiset eivät kunnolla sisäistä edes peruskoulun fysiikkaa, kemiaa ja biologiaa. Monet vaihtoehtohoidot ja mullistavat uudet energianlähteet paljastuvat hömpäki jo vähäisin tiedoin. Silti näihin uskovat voivat olla varsin pitkälle koulutettuja. Ihmisten tulisi olla kiinnostuneita siitä, kuinka maailma toimii!

Ihmiset myös kuvittelevat, että maailma oli ennen parempi paikka. Kannattaisi tutustua paremmin menneen ajan maailmaan ilman ruusunpunaisia silmälaseja. Lähihistoria ei suinkaan merkitse inhimillisempää kiireetöntä elämää ja terveellistä, luonnollista ruokaa, vaan lasten ja naisten kaltoinkohtelua, loputonta raatamista, tauteja, yksipuolista, usein pilaantunutta ruokaa, nälkää jopa vielä 60-luvulla. Moni taho kaipaa näitä vanhoja hyviä aikoja – ja voi vielä saada haluamansa.

Homeopaattista lannoitetta

Maanviljelinä olen huomannut, että viime aikoina maahamme on ilmestynyt kummallisia lannoiteja maanparannusainekauppiaita, jotka tyrkyttävät tuotteitaan puhelimitse tai tekstiviesteillä. Osa tuotteista on täydellistä hömppää homeopatiaa muistuttavine periaatteineen. Jotkut taas kauppaavat lannoitteita, joissa on ihan oikeita ravinteita, mutta joiden käyttöliuos on laimennettu käytännössä vaikuttamattomaksi.

Esimerkiksi maanparannusaineen Penergeticin yhteydessä kerrotaan aineen ominaisuuksia siirrettävän erilaisten värähtelyjen avulla toiseen aineeseen. Tuotteet ovat ”energeettisesti” ohjelmoituja ja toimivat samankaltaisesti kuin homeopaattiset valmisteet. Nämä aineet ovat saaneet EU:n ja Suo-

men Eviran luomuhyväksynnät! Kun laitoin Eviralle palautetta asiasta, vastaus oli odotettu.

Tuotteen olo Eviran nettisivuilla olevassa luettelossa luomuun soveltuvista lannoitevalmisteista ei heidän mukaansa tarkoita sitä, että Evira olisi erityisesti hyväksynyt tuotteen luomutuotantoon. Se, täyttääkö tuote luomuasetuksen vaatimukset, on arvioitu toimijan toimittaman tuoteselosteen ja muiden tietojen perusteella. Valitettavasti osa toimijoista käyttää markkinoinnissaan ilmaisuja ”Eviran hyväksymä” tai ”luomuhyväksytty”. Nämä ilmaisut voivat Eviran mukaan antaa viljelijälle virheellisen kuvan tuotteesta tai sen tehosta.

Luomu on synonyymi tehottomuudelle

Myös erilaiset säähän liittyvät kansanuskomukset ovat yllättävän yleisiä maaseudulla. Yksi tällainen on uskomus, että se säätila, mikä on ”kuun syntyessä”, pysyy vallitsevana koko kuun kierron.

Erilaisten torjunta-aineiden vastustus noudattaa samaa kaavaa kuin yleensäkin esimerkiksi erilaisen ruoka-aineiden, kemikaalien tai lisäaineiden vastustus. Joku aine, kuten esimerkiksi Monsanto valmistama ”Roundup” julistetaan pahaksi ja sitten kerätään epämääräistä aineistoa todisteeksi ja vaaditaan aineen täyskieltoa. Myös Monsanto huono maine ”Agent Orangen” valmistajana vaikuttanee asiaan.

Torjunta-aineet tehdään kuitenkin tarpeeseen. Käytössä on myös oikeasti sikiölle vaarallisia, syöpäriskiä kohottavia, allergisoivia ja myrkyllisiä torjunta-aineita. Sen takia aineet on varustettu käyttöohjeilla, joissa kerrotaan aineen käsittelyohjeet, käyttömäärät ja -ajankohdat, käyttökohteet ja varoajat sekä mahdolliset peräkkäisen käytön rajoitukset. Näitä noudattaen käytön pitäisi olla turvallista.

Roundupin tehoaine glyfosaatti on tärkein kesatorikkakasvien torjunta-aine, ilman sitä esimerkiksi juolavehnan torjunta on todella vaikeaa. Jos Roundup todetaan mainettaan vaarallisemmaksi, riittänee vastakeinoksi ruiskutuksen kielto ennen puintia. Suomessa näin onkin jo leipäviljan kohdalla tehty ja estetty mitattavissa olevat jäämät viljassa.

Luomu ainakin Suomen viljelyskasveilla on mielestäni synonyymi tehottomuudelle. Lapsuudenkotini maatila oli melkein luomu. Keinolannoitteita käytettiin varsin vähän, koska lehmänlanta oli päälannoite. Torjunta-aineita käytettiin harvoin, joskin pellot olivat täynnä rikkaruohoja. Juolavehna oli pahimpia vitsauksia – kunnes tuli Roundup.

Ei rahaa ikiliikkujiin

Skeptikoista löytyy monenlaista väkeä, enemmistö näyttää olevan miehiä. Insinöörit ovat aika hyvin edustettuina. Sangen lämminhenkisiä ja rentoja ovat olleet skeptikoiden Oulun tapaamiset.

Huuhaa-väestä suurin osa on varmaan enemmän tietämättömiä kuin tietoisesti pahoja. Moni luulee, että ainoa vaihtoehto työnarkomanialle ja rahan perässä juoksemiselle on hippimystiikka tai fundamentalistinen kristinusko.

Joukossa on varmasti sosiopaatteja, joille kanssaihmiset ovat vain keino saada rahaa ja ihailua. Ihmiset ovat myös hyviä selittämään oman etunsa tavoittelun motiivit parhain päin. Luulen, että monet bisnestä hömpällä tekevät joskus valehtelevat myös itselleen.

Innostustani skeptikkona pitää yllä se, että en halua vaihtoehtohoitoihin ja ikiliikkuja kehittäviin firmoihin syydettävän veroeuroja.

Skepsiksen pitäisi yhdistyksenä keskittyä nuorison valistamiseen. Monilla on myös virheellinen käsitys, että henkilö, joka ei usko yliluonnolliseen ja ihailee tiedettä, on kylmä, mammonaa palvova ihminen. Tätä virhekesitystä saisi oikoa joku muukin kuin Valtaoja.

Skepsiksen ei pitäisi lähteä liian jyrkkään ateistiseen julistukseen, sillä se voi saada turhaan niskakarvat pystyyn maltillisilta uskovaisilta. Vaikka itse olen käytännössä uskonnoton, minulla on myös uskovaisia ystäviä, jopa yksi fundamentalisti.

Elämän tarkoitus minulle on lasteni kasvatus tasapainoisiksi aikuisiksi. Aika näyttää, miten siinä onnistun.

JUHA KERÄNEN

Myytit murtuvat kemistin keittiössä

Teksti Risto K. Järvinen

Elintarvikekehityksen professori, molekyyli gastronomi Anu Hopia tietää, pitääkö pihvi suolata ennen paistamista vai sen jälkeen.

Ruoka ja ruoan raaka-aineet ovat olleet tutkimuskohteena jo vuosisatojen ajan. Luonnontieteet ja orgaaninen kemia ovat pitkälti saaneet alkunsa ruoan raaka-aineiden tutkimisesta. Rasvahapot, proteiinit ja entsyymit – ne on ensimmäisenä löydetty ruoasta.

1700-luvulta alkaen useat luonnontieteilijät kuten Lavoisier, von Liebig ja Pasteur tutkivat luonnontieteellisiä ilmiöitä ruoassa. Pasteurin työ lähti aikanaan liikkeelle paikallisten viiniviljelijöiden toimeksiannosta selvittää, miksi viini joskus tuntemattomasta syystä muuttuu etikaksi.

Luonnontieteet etääntyivät hyvin nopeasti ruokamateriaalista omiksi aloikseen. 1900-luvun alussa syntyivät elintarvike- ja ravitsemustieteet. Ne kehitettiin palvelemaan kahta asiaa: kansanterveyttä (aliravitsemuksen poistaminen) ja uutta elintarviketeollisuuden alaa.

Termi ”molekyyli gastronomia” on reilut 20 vuotta vanha. Se syntyi vuonna 1988, kun ranskalainen kemisti Hervé This ja Oxfordin yliopiston fysiikan professori Nicholas Kurti totesivat, että maailma tarvitsee uuden tieteenalan: he julkaisivat artikkelin ”Molecular gastronomy and physics”.

Kurti oli jo vuonna 1969 vetänyt BBC:llä ohjelmaa ”Fyysikko keittiössä”, joka on ensimmäinen luonnontieteilijän tekemä ruokaohjelma. This oli suorittanut perustutkintonsa fysikaalisesta kemiasta, mutta oli kiinnostunut myös gastronomiasta; hän oli lähtenyt pohtimaan ruoanlaitossa tapahtuvia kemiallisia ja fyysikaalisia muutoksia.

Hullunkuriset ohjeet

Ensimmäiset molekyyli gastronomia-aktiviteetit koettiin Suomessa vuonna 2008, jolloin Anu Hopia alkoi tuoda tätä näkökulmaa ruokakeskusteluun. Keskustelua oli sitä ennen käyty akselilla terveellinen/epäterveellinen tai ekologinen/ei-ekologinen. Ulottuvuus, että ruoka on jotakin muutakin kuin järkeviä valintoja, oli keskustelusta puuttunut.

Esimerkkinä kotimaisesta toiminnasta käy Sitran rahoittama Maku ja terveys -projekti, jossa Anu Hopian vetämänä hyödynnettiin mm. molekyyli gastronomiaa ja elintarviketutkimusta uusien marjainnovaatioiden kehityksessä. Turun yliopistolla pidettiin kurssi ”Molekyyli gastronomia ja terveys”. Vuonna 2009 käynnistyi Suomen ensimmäinen molekyyli gastronomiafoorumi. Aiheesta on tehty useita opinnäytetöitä eri puolilla Suomea.

Helsingin Roihuvuoressa Palvelualojen oppilaitoksessa kokoontuu molekyyli gastronomia klubi kerran kuukaudessa. Kyseessä on avoin tilaisuus, jossa Anu Hopia ja keittiömestari Tatu Lehtovaara ottavat jonkin alaan liittyvän myytin testattavaksi. Asiaa teoretisoidaan kevyesti, sen ympärille rakennetaan koe, keskustellaan, tehdään sokkomaistoja ja jaetaan tietoa.

Molekyyli gastronomian voi jakaa eri osiin: tekninen suoritus (miten syntyy hyvä kakku), ruoka ja taide, ruoan estetiikka (miltä valkoinen maistuu, miksi ruokamme on harvoin sinistä), ruoan sosiaaliset ulottuvuudet (miksi ruoka maistuu paremmalta hyvässä seurassa).

”Juottoporsaan pää pitää katkaista määrätysssä vaiheessa loimutusta.” Kuulostaa huuhaalta, mutta pitää paikkansa. Porsaan pää pitää katkaista siinä vaiheessa, kun loimutus lopetetaan ja liha jätetään kypsyään omalla lämmöllään. Nestettä poistuu lihasta edelleen ja nyt, kun liekit eivät sitä enää haihduta, lihan pinta menee mössöksi, jos nesteelle ei anneta uutta väylää poistua – katkaistun kaulan kautta.

Ruokakulttuurissamme on valtava määrä myyttejä, uskomuksia, neuvoja ja niksejä. Jokainen kokkioppilas kuulee niitä opettajaltaan ja uskoo niihin kyseenalaistamatta. Ohjeita on runsaasti, lisäksi ne ovat toisinaan ristiriitaisia tai muuten niin hullunkurisia, että ne kaikki eivät voi millään pitää paikkaansa.

Järkevät syyt

Kuinka suhtautua eri neuvojen tulvaan?

Esimerkiksi, pitääkö uudet perunat laittaa kiehuvaan veteen? Pitää. Hopian tutkimusten mukaan uudet, tuleentumattomat perunat pitää niitä keittäessä laittaa nimenomaan kiehuvaan veteen. Uusissa perunoissa tapahtuu rajua entsyymitoimintaa ja eräs näistä entsyymeistä muuttaa perunan soluseinämien pektiinin liukenemattomaan muotoon, jos kyseinen peruna saa olla riittävän kauan 50-asteisen veden tietämillä. Tällöin entsyymi muuttaa perunan solukon

kovaksi, eikä peruna enää pehmene, vaikka sitä kuinka keittäisi.

Hopia muistuttaa, että maailma muuttuu – ja kokkaaminen sen mukana. Mikä piti paikkansa viisikymmentä vuotta sitten, ei välttämättä enää pädekään. Hänen oma kokemuksensa on osoittanut, ettei kirjaviisauskaan aina pidä paikkaansa. Joku ikiaikainen mummon kertoma merkillinen tarina saattaa osoittautua päteväksi vielä sadan vuoden kuluttuakin.

On olemassa valtava määrä vääriä myyttejä ja uskomuksia. Usein löytyy syy, miksi tällaisia ohjeita on aikanaan annettu. Ruokaa ei esimerkiksi saa köyhissä talouksissa haaskata, joten on hyvä uskoa, että home vie lauluäänen ja kylmä kahvi kaunistaa. Tai, kun syö pullasta tai leivästä kantapalan, kasvaa isot tissit.

Nyky aika on tuottanut omat virheelliset myyttinsä: rautanaula sulaa Coca-Colan seassa, suomalainen purkkimaito aiheuttaa laktoosi-intoleranssia, light-tuotteet lihottavat, koska elimistö ei osaa käyttää nii-

den muunneltuja raaka-aineita hyödyksi, greippimehu lisää hedelmällisyyttä, chili laihduttaa...

Ei aina huuhaata

Kuinka tietää, mikä väitteistä on totta ja mikä ei?

Molekyyli gastronomian perustaja Hervé This on jakanut keittiön myytit ja uskomukset viiteen ryhmään:

1. Jotkut ohjeet kuulostavat humpuukilta, ja sitä ne ovatkin. ”Majoneesi epäonnistuu, jos sitä tekevällä vaimoimisella on kuukautiset”, on hyvä esimerkki tällaisesta. Samoin: ”Kastike pitää sekoittaa aina myötöpäivään.”

2. Toiset ohjeet kuulostavat järkeviltä, ja sitä ne ovatkin. ”Maitovelli kannattaa keittää vesihauteessa, ettei se pala pohjaan”, on järkvyä ja toimiva ohje.

3. Toisinaan neuvot kuulostavat järkeviltä, mutta ovat humpuukia. Ohje ”pihvi täytyy aluksi paistaa nopeasti kuumalla pannulla, jotta sen lihassyt sulkeutuvat, eikä pihvi kuivu” on tarkemmissa tutkimuksissa osoittautunut paikkansa pitämättömäksi. Se, että lihan pintaan syntyisi näin veden haihtumista ja lihan kuivumista estävä kerros, on Hopian mukaan täyttävä potaskaa. Kun pihviä paistetaan kuumalla pannulla, ei siitä ulos haihtuvaa nestettä voi huomata, koska se haihtuu koko ajan pois. Paistamalla lihaan saadaan kuitenkin aikaan herkullinen, rapea paistopinta, joka syntyy ns. Maillard-reaktioiden seurauksena.

4. Mielenkiintoisimpia ovat uskomukset, jotka kuulostavat humpuukilta, mutta jotka ovatkin yllättäen järkvyä. Ohje ”kuutioitu voi tulee lisätä Beurre Blanc -kastikkeeseen pakastekylmänä”, kuullosti Hopian mielestä huuhaalta. Suoraan pakasteesta otetuilla voikuutioilla kastikkeesta kuitenkin tuli testissä pehmeämmän makuinen. Ilmiöön löytyi luonnontieteellinen selitys. Kun voi lisättiin huoneenlämpöisenä, rasva erottui kastikkeesta nopeammin (emulsio hajosi), sen pisarakoko oli jonkin verran suurempi. Kastikkeen rakenne oli vähemmän kermanen ja se maistui kirpeämmältä kuin vertailukastike.

5. Jotkut uskomukset ovat toisinaan tosia, toisinaan epätosia. Neuvo siitä, että ananas tai kiivi estävät liiviatteen hyytymimisen, pätee sen mukaan,

käytetäänkö raakaa vai kypsennettyä hedelmää. Kypsennetyt hedelmät eivät toimi.

Tavoitteena entistä parempi ruoka

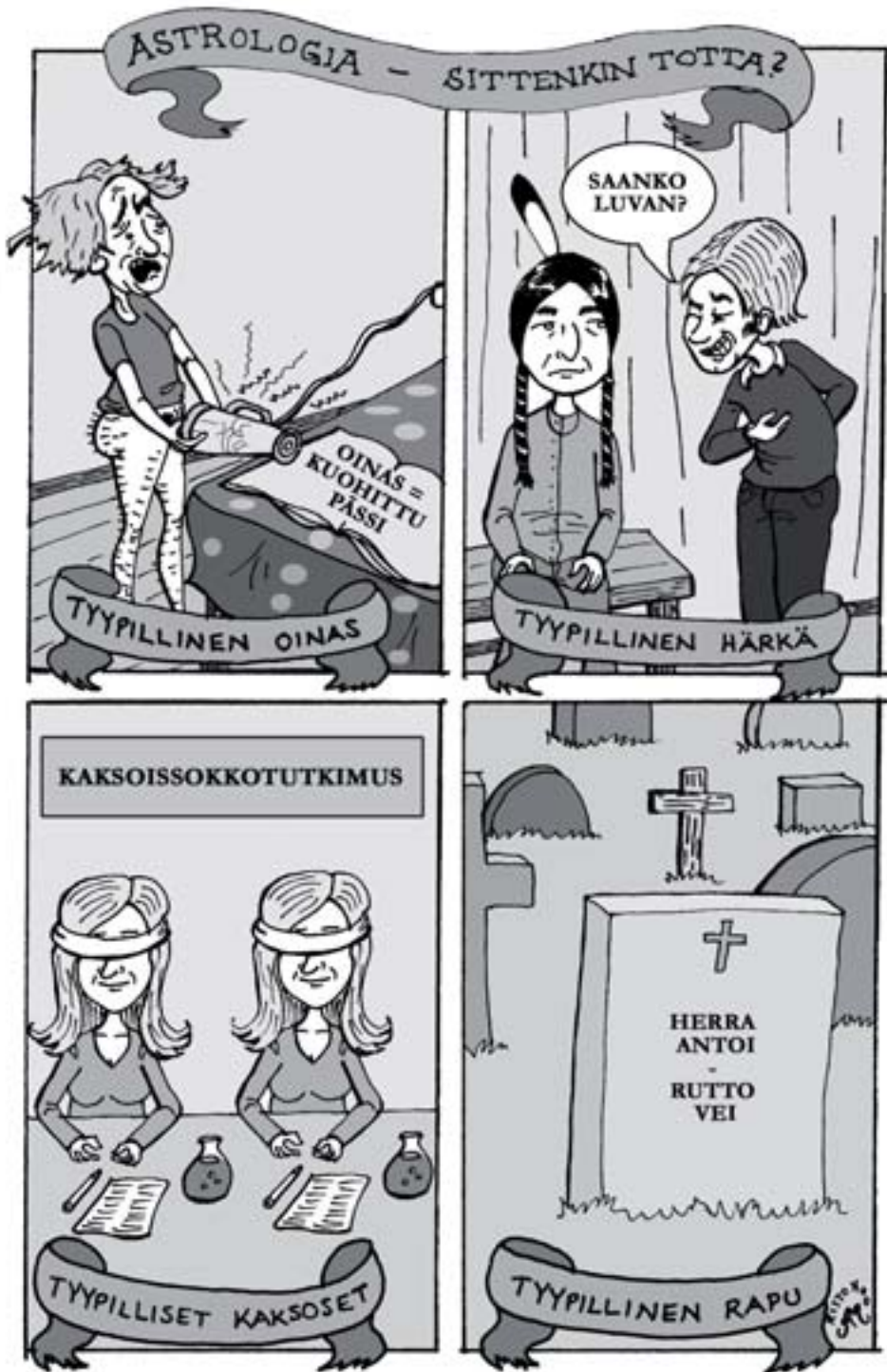
Pitääkö pihvi suolata ennen vai jälkeen paistamisen? Tämä valinta jakaa kokit ja pihvin paistajat klaaneihin, jotka puolustavat intohimoisesti omaa tekniikkaansa. Pihvinsä ennen paistamista suolaavat perustelevat valintaansa paremmalla maulla, joka suolatun pihvin pintaan syntyy. Pihvinsä vasta paistamisen jälkeen suolaavat väittävät juuri päinvastaista. Heidän mukaansa pihvin paistopinta tulee paremmaksi ilman suolaa, ja suolaisuuden maun saa lihaan vähemmällä suolamäärällä, kun suolan ripottelee pihvin pintaan juuri ennen sen nauttimista.

Hopian omista testeissä on havaittu, että pihvin pintaan ripoteltu suola vetää nestettä lihan sisältä, joten lihan pinta kostuu välittömästi suolauksen jälkeen. Vaikka suolan irrottaman veden määrä on niin pieni, ettei se vaikuta lihan koettuun mehevyyteen, se kuitenkin kostuttaa lihan pinnan. Kun pannulle joutuu vettä, pihvin pinnan lämpötila ei nouse yhtä jyrkästi kuin pinnaltaan kuivia (suolaamattomia) pihvejä paistettaessa.

Veden haihtuminen sitoo lämpöä, joten pihvin lämpötila pysyttelee veden kiehumispisteessä niin kauan kuin vettä haihtuu. Maillard-reaktiolle tuo sadan asteen lämpötila on liian alhainen, eivätkä ruskistumisreaktiot siten pääse kunnolla käyntiin. Niinpä ennen paistoa suolattujen pihvien pintaan ei muodostu yhtä tummaa ja rapeaa paistopintaa kuin suolaamatta paistetuille pihveille tapahtui.

Hopia toteaa, että ruoanvalmistuksessa pätevät kemian ja fysiikan lait, joihin perehtymällä jokainen voi opetella tekemään entistä parempaa ruokaa. Kemian ja fysiikan tiedot hallitseva kokki pystyy paremmin ohjaamaan keitoksiaan kohti toivomaansa lopputulosta.

KIRJOITUS PERUSTUU ANU HOPIAN HELSINGISSÄ
SKEPSIKSELLE PITÄMÄÄN LUENTOON JOULUKUUSSA 2010.
ANU HOPIA ON ELINTARVIKEKEHITYKSEN
TUTKIMUSPROFESSORI
TURUN YLIOPISTON FUNKTIONAALISTEN
ELINTARVIKKEIDEN TUTKIMUSKESKUKSESSA.
LISÄTIETOA: WWW.MOLEKYLYGASTRONOMIA.FI

Lyhyt katsaus pseudotieteisiin Carl Barksin ankkasarjakuvissa

Teksti ja kuva Timo Ronkainen

”Ei sitä tiedä, vaikka höpsismi veisi meidät vielä suuriin seikkailuihin! Se voi jopa tehdä meistä kuuluisia.”

Pieni kirjanen ja kolikko johdattavat Akun vaikeuksiin ikimuistoisessa tarinassa ”Kruuna vai klaava”. Höpsismi-kirjan neuvojen mukaisesti päätöksenteon jättämisen kolikonheiton varaan vie Akun mutakuoppaan,

seitsemän tien risteykseen ja lopulta oikeussasaliin. Kirjan ohjeita seuraten olisi lupauksen mukaan pitänyt oppia ”miten voi elää onnellisena ja tehdä oikeita ratkaisuja”.

Höpsismi-teos ei ole ensimmäinen eikä ainoa elämänohjeilla varusteltu kirja, joka lupaa enemmän kuin antaa. Tarinassaan Barks pilailee puolivillaisten self-help -kirjojen ja kaikenkarvaisten elämäntaito-oppaiden kustannuksella.

Barks-tuntija Geoffrey Blum arvelee Barksin saaneen idean höpsismi-tarinaansa Batman-sarjakuvan kolikkoa heittelevästä Kaksinaama-nimisestä rikollisesta.¹ Tarinassa ei ole kyse niinkään rahan yliotteesta ihmisen elämässä ja muusta sellaisesta, vaan pienen kirjasen antamista epämääräisistä elämänohjeista, ”Sarlatanien” vilunkipelistä.

Helppoja ratkaisuja tarjoavat elämäntaito-oppaat miellyttävät amerikkalaista suurta yleisöä. Niissä liikkuu todella iso raha, joka houkuttelee alalle kaikenlaisia helppoheikkejä. Eivätkä alan bestselleritkään useimmiten mitenkään vakuuttavia ole.

On helppo kuvitella Barksin lukeneen tai ainakin selailleen joitakin näistä hattaramaisilla viisauksilla täytetyistä kirjoista, jotka levisivät 1950-luvulla jättimäisinä taskukirjapainoksina lukemattomiin myyntipisteisiin, markettien pokkarihyllyistä kirjakauppoihin. Arkisen talonpoikaisjärjen omannut Barks suhtautui kaikenlaisiin hupsutuksiin melko skeptisesti. Höpsismi-tarinassa se näkyy kirpeänä satiirina.

Barksin tarinassa Aku osuu sattumalta ohikulkiessaan professori Hupelon (professor Batty) teltassaan pitämään luentotilaisuuteen. Hurmahenkisen päälleikävä Hupelo pakottaa Akun puoliväkin liitnymään Höpsisti-yhdistyksen ainajäseneksi (Great Society of Flippists) ja vastaanottamaan kirjan, joka selittää ”mitä höpsismi on ja mitä hyvää se saa aikaan” (”book introducing the methods and benefits of Flipism”). Höpsismin hyötyjä ja menetelmiä seurataan sitten loput yhdeksän sivua. Tarinan loppu on herkkuisen ambivalentti.

Mantramaisen suggestiivista itsetunnon kohotusta

Yhdysvaltalaisen Dale Carnegien (1888-1955) kirja ”Kuinka saan ystäviä ja vaikutusvaltaa” (How To Win Friends And Influence People) on alan tunnetuin teos ja yksi varhaisimpia. Se ilmestyi vuonna 1937 ja oli yltänyt yli viidentoista miljoonan kappaleen myyntiin jo 1950-luvulla, jolloin Barks teki sarjansa. Yritteliäs Carnegie oli epäonnistunut lukuisilla eri aloilla, ennen kuin keksi tehdä kirjan lujan itsevarmuuden merkityksestä tiellä kohti menestystä; yksinkertaisilla aja-

tuksilla ja kyökkipsykologialla miljonääriksi.

Positiivinen ajattelu ja itseluottamus olivat avainsanoja myös amerikkalaisen metodistikirkon pastori Norman Vincent Pealen (1898-1993) kirjoissa. Höpsismi-sarjan ilmestymisen aikaan Peale oli kirjoittanut kaksi menestysteosta: ”Turvallinen elämä” (Confident Living, 1948) ja ”Ole oman onnesi seppä” (The Power of Positive Thinking, 1952). Kirjojen anti oli lähinnä mantramaisen suggestiivista itsetunnon kohotusta ympäröiväin lausein: ”Turvaa aina siihen rauhoittavaan tietoon, että pystyt hallitsemaan kaiken, mitä sinulle tapahtuu” ja ”Sinä pystyt, jos ajattelet pystyväsi. Niin käy kuin ajattelet.” Filosofiansa tukemiseksi Peale lainaa nimettömiksi jääviä auktoriteetteja tyyliin ”tunnettu psykologi kertoo” ja ”merkittävä newyorkilainen todistaa”.

Carnegien jäljillä oli myös Napoleon Hill (1883-1970) kirjallaan ”Ajattele oikein – menesty!” (Think and Grow Rich, 1937), jonka mukaan jatkuvasti toistetut myönteiset ajatukset houkuttelevat luokseen onnellisuutta ja vaurautta: ”Opi muuttamaan halusi kullaksi kuuden askeleen avulla”. Noin vain.

Eteenpäin puhkuminen pelkän positiivisen ajattelun tukemana ja päätöksien tekeminen ilman konkreettisia ohjeita on kuin luottaisi sokeasti kolikon antamiin ohjeisiin.

Kaikkein pisimmälle metodologisen pseudotieteen tiellä, hupelomaisiin mittasuhteisiin – ja ylikin – meni amerikkalainen, tieteiskirjailijana aloittanut Lafayette Ronald ”L. Ron” Hubbard (1911-1986). Hän kehitti eräänlaisen itsensä kehittämisen ja motiivoinnin systeemin, jota hän kutsui tieteellisen hienolla nimellä ”Dianetiikka” (Dianetics). Rakennustekniikan opinnoissa kehnosti pärjännyt Hubbard jätti opiskelunsa kesken ja keskittyi oman elämäkertansa mukaan sen jälkeen Kaukoidän matkoihin sekä Kiinan, Intian ja Tiibetin pyhien miesten opetuksiin ja psykologiaan.²

Hubbardin kirjan Dianetics ensimmäinen versio ilmestyi vuonna 1950. Myöhemmin kirjan pohjalta kehittyi salaperäinen ja pahamaineinen uskonnon ja tieteen sekoitus Skientologia. Dianetics ja flipism-sanoissa on sama kaiku.

”Flip Ching”

Ikivanha kiinalainen filosofinen teos ja ennustusmenetelmä ”I Ching” tai ”Yijing”, kielen litteroinnista riippuen, on eräissä muodoissaan yllättävän lähellä höpsismiä. Myytin mukaan I Chingin alkuperä ulottuu yli 2000 vuoden taakse. I Chingin avulla saa mutkikkain ja moniselitteisin keinoin tietoa tulevaisuudesta sekä erilaisia toimintaohjeita. Tämä tapahtuu erityisiä viivakuvioita, heksagrammeja tutkimalla.

Jokaisella, kaikkiaan 64 heksagrammilla on oma nimensä ja siihen liittyvä laajempi kuvaus. Heksagrammin viivat voivat olla pitkiä tai lyhyitä. Näitä viivoja muodostetaan heittämällä siiankärsämön varsia tai kolikoita, ja muuttamalla niiden antama ”tulos” viivoiksi.

Kolikoita käytettäessä vetäydytään hiljaisuuteen ja rauhoitutaan, sillä kolikoissa vaikuttaville ”kosmisille voimille” tulee olla vastaanottavainen. Henkilö muodostaa mielessään tarkan kysymyksen, johon hän haluaa vastauksen. Tämän jälkeen henkilö keskittyy kysymykseen ja kolikot heitetään ilmaan. Kolikoiden pudottua maahan niiden arvot muutetaan tietyin säännöin viivaksi. Toimenpide toistetaan kuudesti, jotta saadaan aikaiseksi kokonainen heksagrammi.

Tämä heksagrammi tulkitaan kysymykseen sopivalla tavalla. Näin saatu vastaus on horoskooppimaisesti sopivan ympäripyöreä ja epämääräisyydessään se sopii tilanteeseen kuin tilanteeseen, varsinkin jos tulkintaa venyttää kyllin pitkälle.³

Sanomattakin on selvää, että I Chingistä on Yhdysvalloissa kirjoitettu kymmenittäin helppotajuisia teoksia vuosikymmenten aikana. Höpsismioppaan sisältämiin metodeihin voisi hyvin kuulua jokin kolikonheittojen sarja ja näiden sekvenssien analyysi, ”Flip Ching”.

Frenologi Pelle Peloton

Barks ei jättänyt huuhaalla leikkittelyä höpsisiin. Muistatkeko kallontutkija Kalis-

tuksen tarinasta ”Aku Ankka ja merikäärme”? Siinä Akun soveltuvuus jollekin mahdolliselle ammattialalle tutkitaan tieteellisellä kojeella, jossa merkillisen näköinen kuoppa asennetaan Akun päähän. Siinä se hetken raksutettuaan antaa lukeman, jonka merkitys tarkistetaan paksun kirjan taulukosta.

Barks viittaa kohtauksessa selvästikin psykografin, frenologiseen kojeeseen, jonka amerikkalainen Henry Lavery Wisconsinin Superiorista konstruoi vuonna 1905. Frenologia on itävaltalaisen lääkärin Franz Joseph Gallin (1758-1828) 1800-luvulla kehittelemä teoria päänmuodoista ja kuhmuista, joiden pohjalta voi päätellä monenlaisia asioita ihmisen persoonallisuudesta.

Teorian pohjana on aivojen eri osien vaikutus luonteenpiirteisiin: aivojen dominoivat osat ovat hieman muita osia enemmän kohollaan. Esimerkiksi omistushalu asui kallossa korvan yläpuolella. Frenologisia karttoja ja kaavioita julkaistiin 1800-luvulla runsaasti ja teoria oli melko laajalti hyväksytty, kunnes se aivojen empiirisen tutkimuksen sekä psykologian ja psykiatrian kehittyttyä hylättiin palmisterian (kädestä ennustamisen) ja astrologian kaltaisena hölynä.

Ihmiset kuitenkin ihastuvat kaikkeen, mikä on pakattu helposti omaksuttavaan muotoon ja jossa on sopiva määrä ainakin näennäistä tieteellisyyttä ja mystisyyttä. Henry Laveryn täysin automatisoitu mekaaninen ihme raksutti printteristään täydellisen frenologisen tulkinnan kohteena olevan ihmisen luonteesta ja soveltuvuudesta eri aloille.

Laveryn Minneapolisissa perustama ”Psychograph Company” toimi vuoteen 1937 asti. Kolikoilla toimi-

via frenologisia laitteita oli Amerikan suuren laman aikana tavaratalojen ja elokuvateattereiden auloissa aivan samaan tapaan kuin peli- tai tupakka-automaatteja. Barks oli varmasti nähnyt laitteita kaupungilla käydessään, hänhän oli 1930-luvun alussa töissä minneapolisilaisessa pilalehdessä ”Galgary

Eye-Openerissa”. Psykograafeista oli artikkeleita

myös aikakauslehdissä.

Merkille kannattaa laittaa, että Barksin suosikki-runoilijoihin kuulunut Walt Whitman oli frenologian puoltaja. Frenologiset tulkintataulukot olivat ammattialojen luokitteluissaan kumman tutun kuuloisia, tutkittavalla saattoi olla taipumuksia mm. näyttelijäksi, pankkiiriksi, stenografiksi (pikakirjoittajaksi), humoristiksi, lentäjäksi, neroksi tai zeppeliinin huoltajaksi!

Frenologiaan viittaa myös Pelle Pelottoman joskus harjoittama menetelmä, jossa hän kalauttaa pikku vasaralla itseään päähän.⁴ Hypoteesin mukaan määriteltyn alueeseen produsoitu kuhmu lisäisi aktiivisuutta kyseisellä aivoalueella. Isku oikeaan kohtaan kallossa siis lisäisi esimerkiksi älykkyyttä. Tällä tavoin saavutettu älykkyys varmaan katoaa kuhmun laskeuduttua?

Merikäärme-tarinassa Barks on kuitenkin siinä määrin moderni, että puhuu aivoaalloista, joita laite lukee. Aivojen sähköisistä aalloista oltiin tietoisia jo 1930-luvulla. Ehkäpä Barks luki aiheesta ”Popular Mechanics” -lehden kaltaisista julkaisuista.

Myös muutamissa muissa Barksin sarjoissa päähän sattuneet iskut aiheuttavat psykologisia muutoksia hulluustiloista muistinmenetyksiin. Frenologisesti kiinnostavin on tarina ”Karhukoplan kavalat konnat” (House of Haunts, 1966). Siinä Karhukoplan konnat ovat suorittaneet yliopistollisia arvosanoja lukuisilta eri aloilta vankilan koulutus- ja kasvatuskeskuksessa. Paatuneet konnat käyttävät uusia taitojaan tietenkin rikollisiin tarkoituksiinsa. Karhuveikko 176-176 ”tutkii aivojen rakennetta”. Alkukielellä Barks käyttää tarkempia termejä: ”brain fibrillation and cranial encephalography”. Enkefalografia⁵ on aivan oikeasti tieteellinen aivojen kuvantamismenetelmä (röntgenkuvaus), mutta tarinassa tapahtuva muistinmenetyksen aikaansaaminen pään muistialueeseen huolellisesti kohdistetulla näpäytyksellä on silkkaa frenologiaa.

PIM – olet hypnotisoitu

Myös hypnotismi muuntaa päivätajuntaa. Barksin ankatarinoista muistetaan hyvin ”Vaarallinen lelu” -sarja, jossa ankanpoikien pistoolia muistuttava lelu

– pim – hypnotisoi Akun. Lelun päässä pyörii hypnoosikiekko (hypnodisc), joka oli 1940-50 -luvulla amerikkalaisten lehtien pikkuilmoitusten vakiokamaa kaikenlaisten muiden hypnoosituotteiden ohella.

Epämääräiset yrittäjät kauppasivat hypnotismin kirjekursseja, hypnoosioppaita, -levyjä, -kiekkoja ja -kojeita. Kaikki nämä ovat röntgensilmälaseihin verrattavaa rihkamaa, vaikka hypnoosia sinänsä pidetään suhteellisen validina suggestiomenetelmänä, jolla voidaan aiheuttaa jonkinasteisia vaikutuksia suggestoitavan mielentilaan. Hypnoosin olemuksesta ei tutkijoiden keskuudessa toistaiseksi kuitenkaan ole olemassa täyttä yksimielisyyttä.

Ankanpoikien hypnoosikiekko tehoaa ainoastaan Akuun, joka varauksetta uskoo hypnoosin voimaan, minkä toisinaan katsotaan olevan yksi suggestioalttiuteen vaikuttava tekijä.

Se on varmaa, että humpuuki, huuhaa ja höpsismi toimivat silloin, kun niistä saa hauskoja tarinoita ja huvittavia tilanteita.

KIRJOITTAJA TIMO RONKAINEN ON SARJAKUVAPIIRTÄJÄ JA ”ANKKALINNAN PAMAUS” -NIMISEN LEHDEN PÄÄTOIMITTAJA.

ARTIKKELI ON JULKAISTU ALUNPERIN LEHDESSÄ ”ANKKALINNAN PAMAUS” NRO 24, 2011.

Viitteet:

- [1] Blum, Geoff: Kruuna vai klaava?, Carl Barksin kootut XI, s. 14.
- [2] Entinen scientologi Jon Atack piti näitä väitteitä pelkkinä valheina, joilla Hubbard rakensi omaa mytologiaansa. Atack, Jon: A Piece of Blue Sky: Scientology, Dianetics, and L. Ron Hubbard Exposed (1990).
- [3] Selin, Risto: Ihmeellinen maailma: Skeptikon tietosanakirja. Ursan julkaisuja 81. Helsinki: Tähtitieteellinen yhdistys Ursa, 2001. Verkko-versio www.skepsis.fi/ihmeellinen.
- [4] Tarinassa Atomivaha W WDC 171-03. Pellen vasarointi päättyi kallonmurtumaan.
- [5] (Kreikan kielen enkephalos, sananmukaisesti ”se mikä on pään sisällä” en + kephale).

↑ Skepsiksen kevätretkellä tutustuttiin suomalaisten aikanaan rakentaman Viru-hotellin KGB-museoon, joka avattiin tammikuussa. Opas kertoi legendaarisen KGB:n tekemisistä leppoisan pilkallisella tyyliillä.

Skeptikot Tallinnassa

Tällaiseen kuntoon jäi Viru-hotellin ylimmän 23. kerroksen KGB-huone, kun venäläiset lähtivät vuonna 1991. Kuuntelulaitteita oli noin 60 huoneessa.

Epäilijät Jussi K. Niemelä ja Markku Javanainen paikassa, jossa epäiltiin koko ajan kaikkea.

Välillä tuntuu siltä, että pää on tyhjää täynnä, vaikka kaikenlaisia ajatuksia siellä liikkuu. Nytkin olisi monia aiheita, joista voisin kirjoittaa, mutta en halua. Syy on yksinkertaisesti siinä, että toistaisin itseäni; tosin ketä muutakaan sitä pitäisi toistaa. Viime päivien hellekin on pistänyt skeptiset aivot vapaavaihteelle.

Osallistun mielelläni erilaisiin kyselyihin ja tutkimuksiin. Niinpä olin ilahtunut, kun sain sähköpostia, jossa kerrottiin juuri minun tulleen valituksi testamaan uutta krillilölykapselia. No, mikäs siinä, linkin kautta internetiin kyselylomaketta täyttämään.

Nimi, osoite – ja toimitus kuukausittain, kunnes haluan perua tilauksen. Mitäh? En löytänyt sanaakaan mistään tutkimuksesta. Lähetin heti perään sähköpostia, jossa tiedustelin ystävällisesti, miten pääsen mukaan tutkimukseen, johon minut oli valittu tuhansien joukosta. ”Saamassani sähköpostissa oli mitä ilmeisemmin väärä linkki, joka johti johonkin purnukoiden kestotilaukseen; minä HALUAN osallistua siihen tutkimukseen!”

Olen odottanut vastausta nyt neljä viikkoa. Ehkä krillisaaliit ovat äkkinäisesti pienentyneet.

Käyn tiheään lukemassa Skepsiksen keskustelupalstaa netissä, vaikka en siellä kovin usein kirjoitakaan. Onhan minulla toki nimimerkki, vaikka virallisimmissa asioissa käytän reilusti omaa nimeäni. Keskusteluissa minua tietenkin kiinnostavat yhdistystämme kohtaan esitetyt parannusehdotukset. Toisaalta minua kyllä kummastuttaa, kun meitä moititaan siitä, ettemme juuri pidä ääntä itsestämme.

Sitähän me kyllä yritämme tehdä. Osallistuimme tänäkin kesänä Ilosaarirockiin. Hengen ja Tiedon -messut ovat jälleen syksyn ohjelmassa. Mutta kuten joku joskus on sanonut: on yhdistys minkä kokoinen tahansa, aktiivien määrä on vakio.

Niinpä toistan itseäni sen verran, että ottakaa aktiiviset ihmiset meihin yhteyttä. Hengen ja Tiedon -messuille voi ilmoittautua päivystämään tasan nyt. Palkkioksi ilmainen sisäänpääsy henkisten kummallisuuksien pariin.

PERTTI LAINE

Skepsis toimii

Koiran ja ihmisen suhdetta voi tutkiskella mm. arkeologian, genetiikan, historiatieteiden, kognitiotieteen, uskontotieteen ja biologian avulla. Kirjailija ja fil. toht. Tiina Raevara valottaa koiran olemusta ja tutkimusten tuloksia Skepsiksen luennoilla: Helsinki, Tieteiden talo, 7.9. klo 18. Tampere, Vanha kirjastotalo 6.10. klo 18.00.

Mitä NLP on?

NLP – neurolingvistinen prosessointi – herättää epätietoisuutta. Moni skeptikko olettaa, että kyseessä on jonkinlainen huuhaa, mutta ei ole ihan varma. Joku asiantuntija saattaa vierastaa tällaisia kuntoutusta, mutta myöntää samalla, että NLP:ssä voi olla myös toimivia harjoitteita. Siis, mitä on NLP? Kysymykseen vastaa kolme henkilöä: NLP-valmentaja, psykiatrian erikoislääkäri ja Skepsiksen kunniaapuheenjohtaja, NLP-Practitioner vuodelta 1992.

NLP-valmentaja: Mittarina tulokset

Teksti Angelika Oinaanvaara

Työssäni NLP-ohjaajana olen kuullut melkoisia tarinoita siitä, millaisten metodien on väitetty olevan NLP:tä, vaikka ne ovat olleet kaukana siitä. Esimerkiksi: ”Kuvittele, että ongelmasi on peikko ja potki sitä”. Vastaanotolleni on saapunut myös monia asiakkaita, jotka ovat kertoneet käyneensä aiemmin NLP-ohjauksessa saamatta siitä mitään irti. Ja olleet hämmästyneitä, kun olemme aloittaneet työskentelyn ja toivottu muutos on lähtenytkin käyntiin. Aidoissa NLP-tekniikoissa ja lähestymistavoissa on selkeä logiikka, joka mukailee aitoja ajattelu- ja kieliprosesseja, joita muokataan tarpeen vaatiessa yksilön mukaan.

NLP sai alkunsa 1970-luvulla matemaatikko Richard Bandlerin ja kielitieteilijä John Grinderin toimesta. Monet NLP:n osa-alueista on sittemmin, pääasiallisesti siitä erillään, todistettu maailman voimakaimmiksi vaikutus- ja muutosmetodeiksi eri tieteenaloilla. Toki kehitystyö jatkuu edelleen. NLP:n perusolettamuksia, lähestymistapoja ja metodologiaa tukevia tutkimuksia voi löytää esimerkiksi teoksesta ”Influencer: The Power to Change Anything” (Patterson, Grenny, Maxfield, McMillan, Switzler 2008).

NLP eli Neuro Linguistic Programming lähti liikkeelle siitä, kun Richard Bandleria alkoi askarruttaa psykiatrien tapa keskittyä lähinnä diagnoosien tekemiseen ja lääkkeiden määräämiseen sen sijaan, että he olisivat tarjonneet ratkaisuja asiakkailleen. Hän alkoi tutkia itse, millaisilla keinoilla saataisiin aikaiseksi toivottuja muutoksia, ja mallinsi muun muassa poikkeuksellisesti menestyneiden terapeuttien toimintaa. Toisin sanoen hän selvitti, miten he tarkalleen ottaen tuottivat tuloksia asiakkailleen ja miten se poikkesi heidän, ei niin menestyksenkäiden kollegoidensa toiminnasta.

John Grinder liittyi myöhemmin mukaan kehittämään tätä uutta muutos- ja vaikutusteknologiaa.

Yksi vaikuttavimmista mallinnettavista henkilöistä oli maailman ehkä tunnetuin hypnoterapeutti Milton H. Erickson, jonka vaikutus NLP:n sisältöön on edelleen vahva. Eri aloilla menestyneiden ihmisten lisäksi Bandler ja Grinder tutkivat ja mallinsivat valtavia määriä henkilöitä, jotka olivat päässeet eroon peloistaan, addiktioistaan tai vaikkapa huonoista ihmissuhteistaan. He selvittivät yksityiskohtaisesti, millaisia yhtäläisiä prosesseja näiden henkilöiden mielissä tapahtui, kun he saivat aikaan huipputuloksia tai miten he olivat vapautuneet ongelmistaan. Näiden mallinnusten pohjalta kehitettiin puolestaan lukuisia tekniikoita, joiden avulla muut ihmiset saattoivat saada aikaan samanlaisia lopputuloksia, oli sitten kyseessä traumasta vapautuminen, uuden oppiminen tai henkilökohtaisen suorituksen parantaminen.

Kaksikon tiet erosivat 80-luvun alussa. Molemmat pitivät edelleen aktiivisesti NLP-koulutuksia tahoillaan hiukan eri painotuksin. Lisensioitua NLP-koulutusta, ammatinharjoittajia ja laatua valvotaan Bandlerin vuonna 1978 perustaman The Society of NLP:nTM kautta.

Tohtori Bandler on myöhemmin tutkinut ihmisen mielen potentiaalia vielä pidemmälle ja kehittänyt niiden pohjalta NHR:n (Neuro Hypnotic Repatter-

ning) ja DHE:n (Design Human Engineering), jotka ovat tekijänoikeuksien alla. NHR on vieläkin jalostuneempaa hypnoosia kuin mitä NLP:ssä harjotetaan ja DHE:ssä opetellaan esimerkiksi oman mielen ja tunteiden hallintaa ihan uusilla tavoilla ja tasoilla verrattuna NLP:hen. Grinderillä on oma koulutusyhteisönsä International Trainers Academy of NLP eli ITA.

Kirjava kenttä

Kaikki muut kuin edellä mainitut NLP-sovellutukset liikkuvat vapaasti rönsyilevänä ja kirjavana kenttänä edellä mainittujen ulkopuolella. Tämä on mahdollista sen vuoksi, että alkuperäistä NLP:tä ei ymmärretty keksijöiden toimesta suojata, joka aiheutti tulevana vuosikymmeninä mittamattoman vahingon ja sekaannuksen alalle.

NLP levisi hallitsemattomasti ympäri maailmaa erilaisten toimijoiden käsiin, jotka kehittivät siitä omia muunnelmiaan ja perustivat jopa omia yhteisöjään, joiden alla he puolestaan kouluttivat lisää ihmisiä. Monien näiden henkilöiden käsissä NLP:n alkuperäinen yksinkertaisuus, loogisuus, tehokkuus ja dynamiikka kokivat romahduksen. Näin tapahtui myös Suomessa.

Sama käytäntö on jatkunut edelleen. Räikeimmissä tapauksissa NLP:n harjoittajat eivät ole koskaan olleet kummankaan sen kehittäjien tai heidän valtuuttamiensa ammatinharjoittajien koulutuksissa, vaan väittävät osaavansa NLP:n syvällisemmin ja paremmin kuin he. Tähän ei ole kuitenkaan enää laillisin keinoin mahdollista puuttua, joten ohjaajien ja valmentajien koulutustaustan tarkistus jää asiakkaan vastuulle. Tarkistus tapahtuu helposti katsomalla löytyykö ohjaajan tai valmentajan tittelein perästä trademark-merkintää ja/tai mainitseeko hän esimerkiksi kotisivuillaan opiskelleensa edellä mainittujen Bandlerin tai Grinderin yhteisöjen alla.

Suomeen NLP rantautui 1980-luvulla. Yhdessä vaiheessa puhuttiin jopa eräänlaisesta NLP-buumista. Tämän aikana kentille ryntäili jos jonkinlaista ammatinharjoittajaa, joiden taidot ja tiedot vaihtelivat rajusti loistavan ja surkean välillä. Kaksi taita-

vaa ja merkittävää alalla toimijaa olivat 80-luvulla Master Trainer Trygve Roos ja hänen vaimonsa Terttu Grönfors, joka perusti Suomeen NLP-instituutin vuonna 1989. Nykyään yksityisvastaanottoa pitäviä, lissensioituja ja puhtaasti alkuperäistä NLP:tä harjoittavia ohjaajia on suhteellisen vähän – lisää kaivattaisiin.

Tällä hetkellä Richard Bandlerin sertifioimaa NLP-koulutusta on mahdollista saada Helsingissä NLP-opistolla, Espoossa NLP-Akatemiassa ja Oulussa yrityksessä nimeltä Solidea. Grinderin koulutusyksiköitä Suomessa ei ole. Sen sijaan tarjonnasta löytyy kummankin trademarkin ulkopuolella olevia koulutus- ja toimintasovelluksia, joista osa on toimivia ja osa ei. Nämä ovat olleet pitkään hallitsevimpia NLP:n harjoittajatahoja. Lähes kaikkiin on sekoitettu mukaan eri terapiasuuntauksia, kuten psykodraamaa ja joihinkin jopa vaihtoehtohoitoja. Niitä kutsutaan NLP:ksi, mutta sisältö poikkeaa paikoin hyvinkin radikaalisti siitä.

Tämä ei olisi välttämättä ongelma, mikäli toiminnan harjoittajat ilmaisisivat selkeästi eron esimerkiksi niin, että he tarjoaisivat asiakkaalle erikseen vaikkapa psykodraamaa ja NLP-valmennusta tai mainitsisivat koulutuksissaan, mitä eri metodeja he käyttävät. Näin myös moraalinen velvollisuus kunnioittaa NLP:n keksijöiden elämäntyötä tulisi täytettyä ja koulutuksen ja ohjauksen laatu pysyisi korkeana. Tilanne on toivoakseni pikku hiljaa muuttumassa parempaan suuntaan.

Mittarina tulokset

Mitä NLP:n toimivuuteen tulee, niin sen mittarina on yksinkertaisesti tulokset. Mikäli ohjaaja tai valmentaja saa asiakkailleen aikaiseksi toivottuja tuloksia, niin hän on pätevä työssään. Kysessä on sama asia kuin vaikkapa koomikon suhde yleisöön. Jos yleisö nauraa, koomikko on taitava, jos ei, niin mikään selitys ei pelasta häntä. Toki kaikilla ihmisillä on huonoja päiviä ja joskus huumorintaju ei vain lyö yksiin, mutta pääasiallisesti ammattilainen hoitaa homman kotiin.

Joskus toivottu lopputulos ei ole ihan juuri sel-

lainen mitä oltiin haettu, mutta ihmisen ajattelu ja toiminta on kuitenkin muuttunut parempaan suuntaan. Edelleen sama tilanne kuin koomikolla – joskus naurut ovat kovempia ja joskus hiukan laimeampia, mutta silti yleisöllä on ollut kiva ilta.

Käytin edellä huumorivertausta tarkoituksella, koska huumori on myös NLP:ssä voimakkaasti käytetty elementti. Tämä siitä yksinkertaisesta syystä, että nauru vapauttaa ihmisen aivoissa hyviä kemikaaleja, joiden avulla muutokset ja oppiminen tapahtuvat nopeammin ja helpommin. Huumorintajun lisäksi taitavalta NLP-ohjaajalta vaaditaan nopeaa reaktiokykyä, luovuutta, hyvää yleistietoa, rohkeutta, rautaista otetta ja halua kasvattaa tietojään ja taitojaan koko ajan omatoimisesti.

Richard Bandler on sanonut, että NLP on metodologian ja teknologian lisäksi asenne, jossa tehdään sitä mikä kullekin toimii, vaikka se vaatisi radikaalejakin toimenpiteitä. Ja vaihdetaan lennosta suuntaa tarvittaessa. Bandler on parantanut muun muassa lukuisia skitsofreenikoita lavastamalla heidän harhansa todeksi ja opettamalla heille konkreettisesti, miten he voivat rakenteellisesti erottaa todellisen ja kuvitellun toisistaan.

Kerran hänelle ohjattiin hoitoon potilas, joka kuvitteli olevansa Jeesus (saanen huomauttaa, että vielä kuulemma hyvin rasittava sellainen). Bandler odotti, että koitti pitkäperjantai, jonka jälkeen hän ilmestyi sairaalaan mukanaan iso, puinen risti ja koripallojoukkue, joka oli pukeutunut roomalaisiksi sotilaiksi. Kun seurue pääsi ”Jeesuksen” huoneeseen ja Bandler alkoi sovitella nauvoja hänen käsiinsä ja jalkoihinsa, niin järki alkoi palailla kohteen päähän. ”Jeesus” halusi tavata lääkärin, ilmoitti oman oikean nimensä ja harhasta ei ollut enää tietoakaan.

Mitä NLP:n pohjaan tulee, se on lähtöisin tietenkin keksijöidensä mukaisesti matematiikasta ja kielitieteestä, mutta siinä on vaikutteita myös muun muassa tekoäly- ja informaatiotutkimuksesta. NLP on lyhenne sanoista Neuro Linguistic Programming. ”Neuro” viittaa siihen, miten käsittelemme asioita aistiemme avulla hermoverkossamme ja miten tämä vaikuttaa käytökseemme. ”Linguistic”

tarkoittaa sitä, miten he hahmotamme itseämme ja maailmaa kielen keinoin. ”Programming” viittaa ohjelmointiin, jonka keinoin me voimme vaikuttaa ajatteluun, kokemuksiimme ja käyttäytymiseemme.

Hermot, kieli, ohjelmointi

NLP:n ”Neuro”-osiota voi avata lisää neuroplastisuudella, josta kohistiin tiedemaailmassa jokin vuosi takaperin. Siihen asti oltiin oletettu, että aikuisen ihmisen aivot eivät pysty muuttumaan radikaalisti lapsuuden ja nuoruuden jälkeen. Tutkijat kuitenkin havaitsivat, että aikuisen ihmisen aivoissa syntyy uusia yhteyksiä hermosolujen välille niin, että ”vanha koira oppiikin uusia temppuja”.

Monet tutkijat ovat todistaneet myös sen, että oman aivotoiminnan muokkaamiseen ja sitä kautta muun muassa oppimiseen riittää esimerkiksi säännöllisen mielikuvaharjoittelun harjoittaminen. Näin esimerkiksi pyörällä voi oppia ajamaan ensin mielessään ja kun istuu satulan päälle osaa ajaa vaila todellista kokemusta. NLP:n avulla luodaan eri keinoin näitä uusia yhteyksiä hermosolujen välille niin, että ihmisen ajattelu, kokemukset ja käytös muuttuvat.

Tästä käytännön esimerkkinä NLP-klassikko ”Fobia Cure” -tekniikka, jossa henkilö laitetaan dissosioimaan itsensä eli astumaan mielessään ulos fobiakokemuksesta niin, että hän katsoo itseään kokemuksessa ulkoa päin. Näin tunnekosketus tilanteeseen laimenee, joka näkyy ihmisestä ulospäin jo fyysisesti – hän rentoutuu ja saattaa huokaista helpotuksesta, kun saa konkreettisesti etäisyyttä asiaan. Tämän jälkeen fobiareaktion luoma muistijälki aivoissa rikotaan kelaamalla kokemus lopusta alkuun niin, että henkilö ei enää kykene tuntemaan reaktiota, koska sen rakenne on hajotettu. Kun tätä dissosioidaan, mennään siis sisälle kokemukseen, koetaan se väärinpäin ja hypätään ulos – mielikuvaketjua jatketaan tarpeeksi kauan, kunnes fobia häviää.

”Linguistic”-osa-alue taas viittaa kielen merkitykseen ihmisen kokemusmaailmassa ja sen

hyväksikäyttämiseen muutoksia tehdessä. NLP-ohjaaja etsii asiakkaan puheesta esimerkiksi yleistyksiä, tiedon vääristymistä ja poisjättämistä, jotka sävyttävät asiakkaan kokemuksia negatiivisella tavalla. Jos mieshenkilö on esimerkiksi kerran pettynyt pahasti ihmissuhteessaan, hän on saattanut yleistää mielessään kokemuksen niin, että ”kaikki naiset ovat petollisia”. Näitä kielen kautta ilmaistuja vääristymiä puretaan ja muotoillaan NLP:ssä uusiksi niin, että kokemuskkin muuttuu ja maailmankuva laajenee.

Kielenkäyttö liittyy NLP:hen myös toisella tavalla. Taitavan NLP-ohjaajan puhe on täynnä positiivisia suggestioita ja erilaisia hypnoottisia kielimalleja. Hypnoosia harjoitetaan siis myös täysin hereillä niin, että asiakas vain huomaa yhtäkkiä ajattelevansa rakentavammalla tavalla, vaikka hän on vain kokenut ”keskustelleensa” ohjaajan kanssa. Kielen merkitys tulee esiin myös kysymyksissä, jotka on rakennettu niin, että ne pakottavat asiakkaan paljastamaan sen, miten hän pitää ongelmiaan yllä.

Asiakas joutuu myös kysymysten asettelun vuoksi ajattelemaan ongelmaansa tai tilannettaan ratkaisukeskeisesti, jolloin hän on jo liikahnut eteenpäin kohti tavoitettaan. Tällainen voi olla esimerkiksi kysymys: mistä tiedät, että olet masentunut? Asiakas alkaa kuvailla tunnetilaansa ja joutuu samalla väistämättä vertaamaan sitä tilaan, jolloin hän voi vielä hyvin, muistelevaan sitä ja saamaan hetkellisesti kosketuksen tarkoituksenmukaiseen tilaan. Yleensä hän myös paljastaa sen, miten hän ”rakentaa” masennuksen mielessään itselleen, jolloin tähän on mahdollista vaikuttaa.

Toinen esimerkkikysymys voisi kuulua: mitä pitäisi muuttua, jotta voisit hyvin? Tähän vastatessa henkilön on pohdittava eri osa-alueita, joissa tarvitaan muutosta. Tarkasti kohdennetuilla ja rakennetuilla kysymyksillä muutosprosessiin saadaan myös vauhtia sen sijaan, että ihmistä virutettaisiin vain kertaamassa ongelmiaan, jolloin ne yleensä kasvavat. Tästä syystä NLP-ohjaaja ei päästä asiakasta jaarittelemaan liian syvällisesti tuntemuksiin, traumaan ja muita kipeitä asioitaan, koska negatiiviseen tunnetilaan meneminen lukkiuttaa

mielen ja estää eteenpäin pääsemistä.

”Programming” taas viittaa lukuisiin eri tekniikoihin, joista osa on syntynyt edellä mainittujen mallinnusten kautta ja osan asiakkaat ”syöttävät” itse ohjaajalleen. Artikkelin alun peikko-esimerkki saattaisi toimia tekniikkana ainoastaan siinä tapauksessa, että asiakas olisi kirjaimellisesti ilmaissut ohjaajalle, että hän kokee ongelmansa olevan peikko. Mieli ei taivu puolivillaisiin huijauksiin.

Tavoitteena nopeat muutokset

Koska NLP:n perusolettamukset ovat vahvassa ristiriidassa psykoanalyttisen koulukunnan ja perinteisen ongelmakeskeisen terapian kanssa, sitä ei voi liittää näiden osaksi. Silti näin on sitkeästi yritetty tehdä monta kymmentä vuotta.

Siinä missä nämä terapiasuunnat keskittyvät menneisyyteen sekä ongelma- ja sisältökeskeiseen asioiden käsittelyyn, NLP suuntautuu tulevaisuuteen, ratkaisuihin, ajattelun ja kielen rakenteisiin ja niiden muokkaamiseen. NLP:ssä haetaan vastaus kysymykseen ”miten” eikä kysymykseen ”miksi”.

NLP-ohjauksessa keskitytään alkukartoituksen jälkeen vain ja ainoastaan muutoksien tekemiseen eikä keskustelukumppanina olemiseen asiakkaalle. Puhdas NLP-ohjaus ei ole terapiaa, vaan pikemminkin valmennusta tai ohjausta. Sen lyhyempi kesto verrattuna perinteiseen psykologiaan perustuu muun muassa ihmisen kykyyn oppia asioita paremmin nopeasti kuin hitaasti. Jos ihminen voi oppia esimerkiksi fobiareaktion muutamassa sekunnissa, niin miksi sama ei toimisi toisinpäin?

Bandler on käyttänyt tästä esimerkkinä korttipakan opettamista jollekulle: kun pakan ja sen toimintamuodot kertoo ihmiselle yhdellä kertaa, hän ymmärtää miten korteilla pelataan. Vaihtoehtoisesti, jos hänelle opennetaan kerran viidessä vuodessa yksi kortti kerrallaan, hänellä ei tule kenties koko elämänsä aikana olemaan hajuakaan siitä, miten kortit liittyvät toisiinsa.

ARTIKKELIN KIRJOITTAJA ON FILOSOFIAN MAISTERI,
LICENSED MASTER PRACTITIONER OF NLP™, LICENSED NLP
COACH™, LICENSED SPECIALIST PRACTITIONER IN NEURO
HYPNOTIC REPATTERNING™, LICENSED PROVISIONAL
TRAINER OF NLP™ JA VAPAA KIRJOITTAJA.

Psykiatrian erikoislääkäri ja psykoterapeutti: NLP - Aggressiivisesti markkinoituja uskomuksia

Teksti Hannu Lauerma

”Kokonaisuutena NLP:stä syntyy sellainen käsitys, että pyörä on keksitty uudelleen: puhumalla, eläytymällä ja mielikuviin eläytymistä rohkaisemalla voi joissain yhteyksissä auttaa ihmisiä.”

Kuten Angelika Oinaanvaara kirjoituksessaan toteaa, NLP:ksi on eri maissa ryhdytty kutsumaan mitä moninaisimpia vuorovaikutustapoja ja menetelmiä. Sen piiriin sisältyy niin psykoterapiaa vastaavaa toimintaa kuin neuvottelu- ja vuorovaikutustaitojen oletettua tehostamista sellaisissakin yhteyksissä, joissa kyseessä ei lainkaan ole toisen osapuolen etu, vaan esimerkiksi markkinoinnin tehostaminen. NLP:n lähtöoletuksista ja vaikuttavuudesta esitettyjen markkinointiväitteiden ja toisaalta kokeellisen tutkimuksen ja tehosta kertyneen tieteellisen näytön välillä on jyrkkä ristiriita.

NLP:n perusoletukset ja näytön aste

Vaikka NLP:tä kuvataan usein ”ohjauksena” eikä psykoterapiana, sillä kuitenkin väitetään tehokkaasti hoidettavan tai parannettavan nimettyjä psykiatrisia häiriöitä. Psykoterapiana käytetyn NLP:n erottaa monista muista hoitomuodoista mm. poikkeuksellisen estottomien markkinointiväitteiden käyttö. Markkinointiteksteissä NLP-koulutuksen kerrotaan mahdollistavan erityisen tehokkaiden ja laaja-alaisesti sovellettavien menetelmien käytön. Sama koskee joitain muitakin kurssituksia, jotka eivät johda suojatun psykoterapeutinimikkeen käyttöoikeuteen.

Varovaisenkin kriittinen NLP-menetelmien tarkastelu johtaa kuitenkin kahteen perustavanlaatuiseen pettymykseen. Ensinnäkään luonnontieteelli-

seltä kuulostava terminologia ei perustu mihinkään todennettuihin lingvistisiin tai muihin havaintoihin. Menetelmän perusolettamusten kuten eräiden kielellisten prosessien ja silmänliikkeiden kokeellinen tutkimus 1980- ja 90-luvun mittaan ei antanut niille tukea, ja siitä näytetään jo käytännössä luovutun.

Oinaanvaaran NLP-taidoistaan kiittämän Terttu Grönforsin suorituskyvyn parantamiseen liittyvät tekstit sisältävät kvasiluonnontieteellistä käsitesekamelskaa, ”maailmankaikkeuden kvanttien keskinäisiä yhteyksiä” ja ”holograafista paradigmaa”, eli New Age -terminologiaa vailla mitään tieteellistä sisältöä. NLP ei ole muita puheeseen ja vuorovaikutukseen perustuvia auttamisen tapoja millään lailla enemmän tekemisissä neuronien, matematiikan, kielen tai ohjelmoinnin kanssa – jos ei vähempääkään. Tietys-
sä mielessä se epäilemättä kuitenkin on vaikuttava: se antaa harjoittajalleen itseluottamusta heittäytyä intensiiviseen vuorovaikutussuhteeseen potilaan tai ”asiakkaan” kanssa. Se, seuraako tästä hyvää, pahaa vai jotain siltä väliltä, riippuneen ongelman luonteesta ja terapeutiksi ryhtyneen henkilön muusta koulutuksesta, persoonallisuudesta ja osaamisesta.

NLP:n markkinoinnille on ominaista voimakas henkilökeskeisyys ja tarinoiden kerronta, samoin kuin sen keskeisimpänä esiasteena pidetylle ns. ericksonilaiselle hypnoositraditiolle, joka hypnoosin valtavirrasta poiketen on jäänyt tieteellisen tutkimuksen ulkopuolelle. En tässä ala ruotia niitä keskenään ristiriitaisia väitteitä, joita menetelmän

soveltajat ja kriitikot ovat esittäneet, koska ne eivät ratkaise kysymystä menetelmän mielekkyydestä. Totean kuitenkin, että koulutusyhteisöjen levittämistä henkilöhistorioista jyrkästi eroavia ja NLP:n kehittäjiä vähemmän mairittelevia tarinoitakin on.

Toinen kriittinen havainto on se, että näyttö NLP:n vaikuttavuudesta verrattuna ilman sitä toteutettuun kommunikointiin puuttuu kokonaan, vaikka mullistavan tehokkaaksi väitetty menetelmä teki näyttävän esiinmarssinsa jo 1980-luvun alussa. Ei ole syytä edes epäillä, etteikö NLP:ssä kuvattuihin käytäntöihin mieltynyt ja helposti optimismiaan muihin tartuttava persoona saata saada hyvää aikaan. Markkinointiväitteiden poikkeuksellisen railakkuuden vuoksi on kuitenkin ehdottomasti kysyttävä, mitä objektiivista näyttöä menetelmän tehosta tai peräti erityisestä tehosta on verrattuna muihin vuorovaikutustapoihin. Valikoituneet kertomukset hyvästä tehosta ovat toki rohkaiseva alkusyy tutkimuksen tekemiselle, mutta valikoituneet tarinat eivät koskaan muodosta näyttöä.

Tällainen näyttö muodostuu etukäteen määriteltujen tavoitteiden, esimerkiksi ahdistuneisuuden lievenemisen pätevästi kuvatusta saavuttamisesta, joka jatkuu uskottavan pituisessa seurannassa. Suurehkon satunnaisvaihtelun vaikutuksen eliminomiseksi tulisi tutkia vähintään useiden kymmenien potilaiden ryhmiä, joiden jäsenillä on kaltaistut verrokkipotilaat, joita ei tutkimuksen aikana vielä hoideta, tai joita hoidetaan toisella menetelmällä. Tilastomatematiikka kertoo lopuksi, millä todennäköisyydellä ryhmien välinen ero on satunnaisvaihtelun seurausta.

Koska Oinaanvaaran mainitsemien häiriöiden kuten addiktioiden, fobioiden ja skitsofrenian hoidot ovat sosiaali-politiisessa ja terveystaloudellisessa polttopisteessä ja siten myös kilpailtu alue, julkaistaan niitä koskevat positiiviset tulokset tieteellisissä lehdissä. Sellaiset hyvin kattavassa PubMed-tietokannassa ei ole NLP:n erityistä tehoa osoittavia tutkimustuloksia vielä vuonna 2011. Jos hakukriteerinä käytetään itse termin sijasta sen

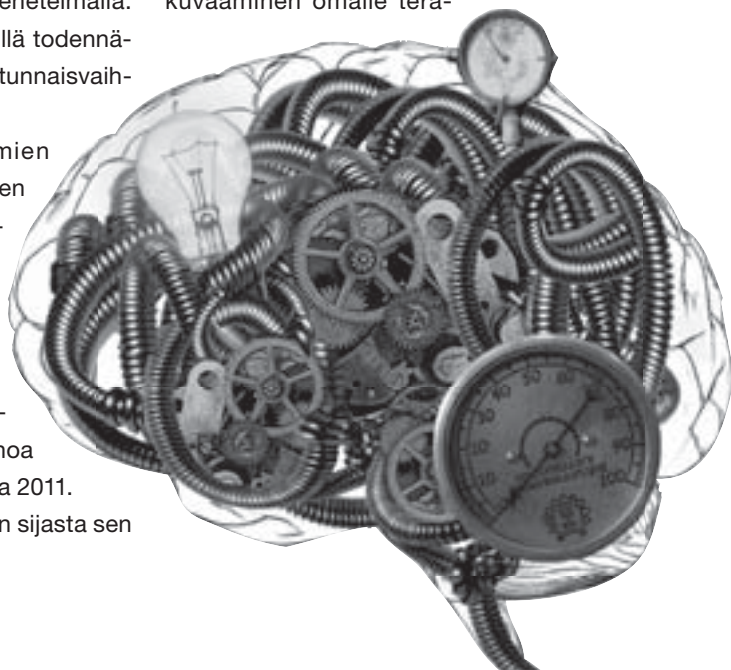
lyhennettä, löydetään pääasiassa artikkeleita, joissa lyhennelmä nlp tarkoittaa jotain aivan muuta.

Vertailukohdiksi soveltuvista metodeista, esimerkiksi hypnoosista ja kognitiivisesta psykoterapiasta on kontrolloituihin tutkimuksiin perustuvaa näyttöä. NLP:tä koskevat markkinointiväitteet ja näyttö ovat siis jyrkästi ristiriidassa keskenään.

Hyviä ja huonoja terapeutteja?

Oinaanvaaran kuvauksen valossa Suomessa vaikuttaa oikeita ja tehokkaita NLP-ohjaajia, ja lisäksi paljon kelvottomia yrittäjiä, jotka vain käyttävät NLP:tä markkinointikylyttinä tehottomille kummallisuuksille. En ole lainkaan pätevä ottamaan kantaa terapeutikohtaisiin eroihin tuloksissa, mutta käsittääkseni kysymys on asianomaisten omista mielipiteistä, jotka pohjautuvat siihen, että käsityksiä omista saavutuksista verrataan siihen, mitä niin sanotusti ”kuullaan” muista. Tätä huonompaa arviointimenetelyä ei ole.

Keskeinen ja pitkään hyvin tunnettu ongelma hoidon tehokkuuden arvioimisessa on se, että terapeuttinsa kanssa vuorovaikutuksessa potilas antaa lähes aina myönteisemmän käsityksen hoidon tuloksista kuin mitä hän kertoo muille. NLP näyttää olevan hyvin voimakkaasti myönteisyyden ja optimismin leimaama toimintatapa, joten useimmilta potilailta kielteisen tai riittämättömän tuloksen kuvaaminen omalle tera-

peutille vaatii ehkä hyvinkin paljon. Sen sijaan seuraavalle terapeutille sen voi kertoa. Oinaanvaaran kirjoitus tuntuukin heijastelevan vakiintumattoman ammattikunnan ongelmia.

Psykoterapiatutkimuksessa ammatinharjoittajan tai työntekijän mielikuviin nojaava arviointi todettiin jo 1980-luvulla toimimattomaksi, sillä siihen vaikuttaa tavattoman paljon mm. omaa työtään arvioivan henkilön itsekriittisyys. Koska se on heikointa psykopaattisilla persoonilla, he kuuluvat todennäköisimmin siihen ryhmään, joka kertoo loistavista tuloksista.

Vastaava ongelma koskee esimerkiksi lääkärin työn arviointia aivan muillakin aloilla kuin mielen hoitamisessa. Juuri siksi lääkärin vakiintuneessa ammattikunnassa on hyvin vanha ja eettisiin sääntöihinkin kuuluva perinne, jonka mukaan omaa käsitystä oman työn paremmuudesta muiden työhön nähden ei saa julkituoda. Tämä ei tarkoita tasapäisyyttä tai muihin kohdistetun kritiikin kieltämistä, vaan tarkoituksena on rajoittaa omahyväisyyden ohjaamaa, ylläkuvatusta syystä useinkin katteetonta markkinointia. Todennettuihin hyviin tuloksiin pohjaavat tunnustukset, kunniamaininnat ja ylenemiset kyllä tulevat aikanaan jos tulevat.

Se, että suomalaisenkin NLP-koulutuksen parissa ilmeisesti täysin vakavassa tarkoituksessa kerrotaan tarinaa vakavasti harhaisen skitsofreenikon ”parantamisesta” tai vähintään olennaisesta auttamisesta spektaakkelinomaisella ristiinnaulintapelottelulla, on irvokasta. Menettely olisi reaali-ilmassa vaarallinen ja epäeettinen. Realiteetteihin vetoava motivointi selvittää asioita lääkärin kanssa toimii kovin paljon paremmin, ja sen riskit ovat vähäisemmät. On valitettavasti todettava, että satuilu ”useiden skitsofreenikoiden parantamisesta” NLP-metodein kertoo hämmäntävästä itsekritiikin, lähdekritiikin ja perustietojen puutteesta.

NLP-kentän ongelmat vaikuttavatkin kirjoituksen perusteella paljon laajemmilta kuin itse tekstissä suoraan tuodaan esille. Menetelmän markkinoinnin laajuuden vuoksi ne eivät ole vailla käytännön merkitystä. Olen itsekin käyttänyt työtunteja selittääkseni perusasioita harhojensa pohjalta vaarallisiin

tuthotöihin päätyneen skitsofreniapotilaan omaiselle. Hän oli NLP-kurssituksensa perusteella valmis kyseenalaistamaan diagnoosiin pohjanneen tehokkaan hoidon, joka lopulta johtikin hyvään tulokseen, kun hoitolinjaa ei vaatimuksista huolimatta muutettu. Käytännössä kyseessä oli yritys kiistää vakavan sairauden olemassaolo ja tukea potilaan sairautentunnottomuutta positiivisella ajattelulla, mikä kuvaton kaltaisissa tapauksissa on hengenvaarallista.

Syntyy mielikuva, että Oinaanvaaran tekstissä mainittu NLP-ohjaajalta vaadittava ”rohkeus ja rauhtainen ote” voivat muodostaa myös huomattavan ongelman. Esimerkiksi hypnoosin käytössä terapeutin tulisi tuntea hoidettava häiriö, ja hänellä tulisi olla soveltuva terveydenhuoltoalan ammatti.

Mistä on kysymys?

Kokonaisuutena NLP:stä syntyy sellainen käsitys, että pyörä on keksitty uudelleen: puhumalla, eläytymällä ja mielikuviin eläytymistä rohkaisemalla voi joissain yhteyksissä auttaa ihmisiä.

Jos näennäisesti luonnontieteellinen kvasiterminologia kannustaa siihen niitä, jotka eivät muuten vuorovaikutukseen usko, niin metodilla on myönteisiä vaikutuksia samaan tapaan kuin esimerkiksi uskonnoilla tai spirituaalisilla suuntauksilla, jotka tähdentävät lähimmäisen huomioon ottamista.

Jos menetelmän markkinointi on hyvin hyökkäyshenkistä ja jos se houkuttelee koulutukseen mukaan henkilöitä, joiden perustiedot hoidettavista häiriöistä ovat suppeat, syntyy myös vakavia ongelmia ja vaaroja. Niitä syntyy myös, jos NLP innostaa ammatilliseen toimintaan henkilöitä, joita toisten manipulointi itsessään palkitsee, tai jotka käyttävät sitä omien päämääriensä saavuttamiseen.

KIRJOITTAJA ON LÄÄKETIETEEN TOHTORI, PSYKIATRIAN ERIKOISLÄÄKÄRI JA PSYKOTERAPEUTTI, JOKA TYÖSKENTELEE PSYKIATRISEN VANKISAIRAALAN VASTAAVANA YLLÄÄKÄRINÄ VUODESTA 1996, DOSENTTINA VUODESTA 1998, THL:N TUTKIMUSPROFESSORINA VUODESTA 2009 JA SIVUTOIMISENA YKSITYISLÄÄKÄRINÄ VUODESTA 1989. AIEMMIN HÄN ON TOIMINUT MM. MÄÄRÄAIKAISENA PSYKIATRIAN PROFESSORINA TURUN YLIOPISTOSSA. HÄN ON KUULUNUT TETEELLINEN HYPNOOSI RY:N HALLITUKSEEN VUODESTA 1993, MISTÄ AJASTA SEN PUHEENJOHTAJANA KAHDEKSAN VUOTTA.

Skepsiksen kunniapuheenjohtaja: Jotain vikaa NLP:ssä

Ipo V. Salmi osallistui NLP-Practitioner -koulutukseen jo vuonna 1992. Hänen käymänsä kurssi oli Suomen NLP-yhdistyksen järjestämä. Pääkouluttajana toimi Barbara Waggoner USA:sta.

Ammatikseen samaan aikaan muita kouluttanutta Salmea ärsytti koulutuksessa mm. se, että erikoisdidaktiikan menetelmän kuten suggestopedian käyttö vei helposti mukanaan ja jyräsi yli opetus sisällön ja kohderyhmäanalyysin. Toiminnasta tuli itsetarkoituksellista viihtymistä, didaktista Disneylandia teflonhymyineen ja läheisyysmaneereineen.

”Kun koulutuksen harjoitusmateriaalina ovat osanottajien omat kokemukset ja tunnemuistot, ihmiset alkavat ryhmätyökielellä prosessoida, eli joutuvat emotionaalisen kuohunnan tilaan. Syntyy uskonsisarten ja -veljien pienoiskulttuuri: kerran NLP, aina NLP”, Salmi kirjoitti lähes 20 vuotta sitten.

Tänään Salmea edelleen alaa seuraavana lukijana hämmentää maisteri Oinaanvaaran järkkymätön usko käyttämäänsä menetelmään: ”Toivottu muutos alkaa heti...” Ja: ”Todistetuksi maailman voimakkain keino...”

Yleinen kokemus kuitenkin on, että ”paraneminen” vaatii psyykkistä työtä ja aikaa. Uskomuskennelma, joka on muodostunut osaksi minuutta, ei voi yksinkertaisesti ihmeperantumisena silmänräpäyksessä noin vain muuttua. Salamahoidot vievät helposti ojasta allikkoon. Aikaa voi tosin Salmen mukaan kohtuudella lyhentää – vertaa lyhytterapia!

Hoidon vaikuttavuutta jälkikäteen pohdittaessa on onnistuneissa tapauksissa varmoja syyseurausketjuja miltei mahdotonta löytää. NLP:tä kehitettäessäkin tarvittiin kymmenien keissien yhteinen todistusvoima.

Vielä enemmän Salmea pohdituttaa liike-elämässä käytössä olevan sertifiointimerkin TM korostaminen. Sitä käytetään joissain valmennusmenetelmissä, mutta ns. lääkärietiikan kanssa sillä on vähän

tekemistä. Hänen mielestään myös lääketieteen ja hoitotutkimuksen tieteellisten löydösten tulee olla koko tiedeyhteisön yhteistä omaisuutta, kuten muissakin luonnontieteissä. Patenttisuoja kuuluu vain rajoitetusti ja tarkoin määritellyissä tapauksissa keksijälle.

Masenteva esimerkki tästä on psyyken lääketutkimuksen alueella esiintyvä epäedullisten tutkimustulosten panttaus. ”Toivottavasti vastaava tavamerkkikikkailu ei leviä enemmän terapioiden alueelle.”

Uuden NLP:n korostunut irtiotto vanhasta ”antaa kaikkien kukkien kukkia” -NLP:stä tuo Salmen mieleen psykoanalyysilidebatin. Sen ajan tasaistettu psykoanalyysi erosi klassisesta analyysistä vain siinä, että uusi toimi.

Lopuksi Salmi pohtii, mitä NLP oikeastaan on. Hänen kokemuksensa mukaan se on tehokas mieleenvaikuttamisen strategia. Vaarallista on NLP:n ja tavallisen arkipuheviestinnän näennäinen samankaltaisuus. Tätä korosti jo M. Erickson, joka puhui potilaan parhaaksi tapahtuvasta salavaikuttamisesta.

”Klassinen hypnoosi on turvallisempaa, koska session alku ja loppuhetki ilmoitetaan.”

Salmen omat kokemukset NLP-koulutuksesta ovat ristiriitaisia. Kurssilla he opiskelivat sekä NLP:tä että sen taustalla olevaa järjestäjillekin tiedostamattonta piilo-opetus suunnitelman mukaista jenkki-ihmiskuvaa ja yhteisönormeja. Mitä pitäisi sitten tehdä?

”Ei tietenkään kieltää NLP:tä, vaan rokottaa ihmiset immuuneiksi salaisille NLP-yrityksille. Tämä voisi tapahtua jo peruskoulussa, jos vuorovaikutusopit otetaan opetuksessa mukaan, kuten medialukutaito ja empatian korostus.”

Olisiko kuitenkin syytä pohtia vielä kerran terapian, valmennuksen ja lääkärinhoidon rajoja, vaikka puoskarilain uudistus jäikin puolittiehen, Salmi kysyy.

Sähköistä säteilypelkoa

Fukushiman ydinvoimalan suuronnettomuus sai mahdolliset säteilypelot pintaan ympäri maailmaa. Sähköyliherkät ihmiset ponnahtivat varpailleen. Sanomalehtien mielipidepalstoille ilmestyi kirjoituksia säteilyn ja sähkön yhtäläisyyksistä. Säteilykuormitus kerääntyy jopa leivänpaahtimien takia. Siksi Suomessa on säteilypakoilaisia, jotka päätyvät asustamaan syvälle metsiin. Vastaava pakolaisuus ei onnistu Japanissa. Käväisin siellä kesälomallani.

Tokiossa kierrellessäni huomasin kuinka valtaville sähkömagneettisille kentille tokiolaiset altistuivat päivästä toiseen. Miljoonakaupungista ei löydy huonetta, jossa ei kiemurtelisi sähköpiuhoja. Kaduilla joutuu jatkuvasti väistämään sähkömuuntajia, voimalinjojen tukikaapeleita ja WiFi-lähettimiä. Nuoriso nojailee voimalinjoihin tupakkatauoillaan. Toimistojen työntekijät käyttävät liikepuheluissaan peräti kahta kännykkää. Toiseen puhutaan. Toisella selataan nettiä. Sylissä on vielä kannettava tietokone. Jopa vessanpöntöt on viritetty robottilaitteilla, jotka huolehtivat takamusten hygienista. Se oli melkoinen märkä yllätys.

Jos Japanissa on sähköyliherkkiä ihmisiä, niin he kuolevat nopeasti pois sähkökenttien yliannostuksessa. Muualla ei vielä osata pelätä länsimaisen tyylikkäästi sähköä. Indonesiassa haetaan mahdollisimman väkeviä sähkökenttiä. Väki retkahtaa sellälleen rautatiekiskojen viereen. Koko perhe viettää useamman vartin raiteilla. Yllä kulkevista sähkölinjoista uskotaan valuvan parantavaa energiaa. Sähkölinjojen uskotaan parantavan moninaiset vaivat. Toisin kuin Suomessa ihmiset eivät usko säteilyn aiheuttavan syöpää vaan poistavan sen.

Heinäkuussa YLE:n Kymenlaakson uutiset kertoivat sähköyliherkkyydestä. Tavallisille ihmisille on

ilmestynyt outoja särkyjä tai ihottumia. Lääkärit eivät suostu ottamaan potilaiden tarjoamaa selitystä todesta. Diagnoosiksi tyrkytetään luulosairautta. Uutisessa vihjailtiin, että sähkökentät häiritsevät ihmisten solutoimintaa. Langattomien verkkojen yleistyessä sähköallergisten turvapaikat häviävät kartalta. Linja-autoissa käytetään kännyköitä, kahvilat tyrkyttävät ilmaista WLAN:ia ja voimalinjat risteilevät pururatojen yllä.

Epäilevät ihmiset vetoavat tutkittuun tietoon. Haitallinen sähkökenttä aiheuttaa oireita vain silloin, kun siitä kärsivä ihminen on tietoinen kentästä. Ihmiset yhdistävät kipunsa kenttiin, vaikka taustalla olisi muita tekijöitä. Onneksi tutkimuksia ei tarvitse kritisoida tiheillä kammoilla. Menetelmät ovat tutut. Kun ilmiötä ei löydy kyselytutkimuksilla, on kyselytutkimus huono keino tutkia asiaa. Kun ilmiö löytyy kyselytutkimuksella, on asia ratkaistu. Jos näytepalatutkimus tai kaksoissokkokoe ei löydä ilmiötä, ovat tutkijat Suuren Sähkön palkkalistoilla.

Ilmiön haitallisuuden testaaminen ei ole helppoa. Oireilun monimuotoisuus vaikeuttaa syy-yhteyksien löytämistä. Kuumotus, päänsärky, pahoinvointi, verta vuotavat limakalvot, muistihäiriöt ja muut krapulaoireet voivat ilmetä ilman alkoholia. Kaiken huipuksi osa yliherkistä reagoi erilaisiin kenttiin ja taajuuksiin. Toiset joutuvat evakkoon tutka-asemien takia. Loput hankkiutuvat eroon televisioistaan ja kännyköistään.

Yritin ottaa selvää miten volttivaarallisuudesta huolestuneet ihmiset ovat vastanneet tutkimuksiin. Vastausten löytäminen sai minut vakuuttumaan luulosairaudesta. Ei vastausten sisällön takia, vaan sen mistä ne vastaukset löytyivät. Kaikkia ennakkoodotuksia uhmaten Suomen sähköyliherkät ihmiset ovat onnistuneet luomaan itselleen kotisivut nettiin.

JUHA LEINIVAARA

Osa 3: Rahasampo ja ajatustenluku

Rahasampo

Temppu: Esität ystävillesi uuden applikaation, iRahasammon. Tällä applikaatiolla on mahdollista tulostaa aitoa rahaa suoraan puhelimesta!

Näytät ystävillesi puhelinta, jonka näytöllä on kahden euron kolikko. Yhdellä sulavalla liikkeellä vedät kolikon ulos puhelimesta! Katsojat voivat tarkastaa kolikon, joka on aito maksuväline EU-maissa.

Miten se tehdään?

Illuusio toimii iPhonella sekä lukuisilla muilla puhelimilla, joissa on kosketusnäyttö ja kuvagalleriaomi-

naisuus. Suuri osa kuvagallerioista toimii siten, että kuvat avautuvat puhelimen näyttöön sataprosenttisessa koossa, ja kuvia voidaan vaihtaa toiseen liu'uttamalla peukaloa pitkin kosketusnäyttöä.

Vaihe 1: Ota puhelimeesi kaksi kuvaa: toinen kolikosta yksiväristä taustaa vasten siten, että kolikko on näytöllä mahdollisimman aidon kokoinen. Toisen kuvan otat yksivärisestä taustasta ilman kolikkoa. Valoitus tulisi olla sama, jotta tausta näyttää molemmissa kuvissa identtiseltä.

Vaihe 2: Piilota kahden euron kolikko puhelimen taakse sormillasi.

Vaihe 3: Esittele ystävällesi kuva, jossa on kolikko. Vedä yhtäjaksoisella liikkeellä kolikko ”ulos” ruu-

dusta peukalolla ja tuo samalla oikea kolikko esiin puhelimen takaa. Liikesuunta luonnollisesti täytyy olla sama kuin gallerian kuvien vaihtumissuunta. (Vihje: samalla metodilla voit tuoda puhelimesta esiin mitä tahansa pienehköjä esineitä!)

Ajatustenluku

Temppu: Annat ystävällesi kolikon, ja pyydät häntä laittamaan sen jompaankumpaan käteensä selkän-sä takana niin, ettet voi nähdä kummassa kädessä kolikko on. Tämän jälkeen käännyt häneen selin ja pyydät häntä nostamaan nyrkkinsä (jossa kolikko on) ohimolleen, ja keskittyvän nyrkkiin ja siellä ole-

vaan kolikkoon.

Seuraavaksi pyydät häntä laittamaan molemmat nyrkit suoraan eteenpäin. Käännyt häneen päin, ja pystyt välittömästi kertomaan, missä kädessä kolikko on.

Miten se tehdään?

Kun katsoja pitää kättään hetkeksi ylhäällä, se muuttuu vaaleammaksi kuin toinen käsi. Pystyt päättämään käden väristä, kummassa kädessä kolikko on.

JOSE AHONEN

WWW.TAIKUUTTA.COM

Skepsis Tampere löytyy nyt myös facebookista. Hae "Skepsis Tampere".

Nils Mustelinin rahaston stipendi liro Saarlolle

Helsingin luonnontiedelukion kevään 2011 ylioppilas liro Saarlo sai tämän vuoden Nils Mustelinin rahaston sadan euron stipendin. Skepsis onnittelee!

Skeptikko 20 v. sitten

JUURI ENNEN näiden rivien kirjoittamista tv-uutiset kertoivat pienen lapsen kuolleen turhaan siksi, että hänen vanhempansa etsivät apua sokeritautiin mieluummin ”vaihtoehtolääketieteestä” kuin insuliinista. Ilkeämielisesti voisi huomauttaa, että siinä tapauksessa oli tarjottu vaihtoehtoa itse elämälle.

Lienee kuitenkin myös niin, että ”koululääketiede” aiheuttaa huomattavasti enemmän kuolemantapauksia kuin vaihtoehtoilu. Itse termi ”vaihtoehtolääketiede” on muotoiltu hyvin markkinahenkisesti. Se sisältää positiivisen arvolutauksen (parempi vaihtoehto?), mutta puhuu kuitenkin tieteen nimissä.

Lääketieteen arvostelu ei missään nimessä ole aiheetonta, vaikka sen kaikki viat eivät olekaan lääkäreiden tunnetun ahneuden ja laiskuuden syytä. ”Lääkäristä” on ainakin virallisessa terveyskeskuksessa tullut sosiaalietuuksia jakava virkamiesportari, joka kirjoittaa kansalle reseptejä pikavauhdilla. Arvelisin omaan kokemukseeni perustuvalla mutumenetelmällä, että terveyskeskuksissa kirjoitetuista lääkkeistä kolmasosa on aiheellisia, kolmasosa turhia ja kolmasosa haitallisia. Luojan kiitos, että potilaat jättivät usein lääkkeensä syömättä!

Valta ja raha kiinnostavat lääketieteilijöitä (ja -tieteilijöitä) siinä kuin muitakin ihmisiä. Samalla psykosomaattisen lääketieteen kehittäminen on laiminlyöty, mistä esimerkiksi voin mainita oman keppihevoseni hypnoterapian mahdollisuudet ruumiillisten sairauksien hoidossa. Saadakseensa valtaa ja rahaa omiin käsiinsä psykoanalyttikot lamaannuttivat psykiatrian kehityksen maassamme suunnilleen Brezhnevin kauden ajaksi. Lääketieteellistä tutkimusta jopa väitöskirjoja myöten ovat ohjanneet pilleritehtailijoiden intressit. Esimerkiksi voisi mainita kotimaisen ja ulkomaisen lääketehaan yhteiskampanjan koko kansan saamiseksi riippuvaiseksi bentsodiatsepinista, joka parantaa paniikkihäiriö-nimistä vaivaa. Lääkärin pelko on usein viisauden alku.

Tieteellinen ajattelu on uusi ilmiö lääkintätaidon

historiassa. Ei pidä ihmetellä, kun monet virallisen lääkinnän hoitomenetelmät osoittautuvatkin silloin huijaukseksi. Esimerkiksi koneellisen fysikaalisen hoidon tukemiseksi on meilläkin syydetty miljoonia ellei miljardeja markkoja yksityisille hoitolaitoksille. Toinen esimerkki on psykoanalyttinen yksilöpsykoterapia, josta ei ole koskaan todettu varmuudella olevan muuta kuin haittaa, mutta jota opetetaan ja tuetaan suurilla määrillä julkista rahaa.

Fysikaalisen hoidon ”vaihtoehtot”, kiropraktiikka ja naprapatia tuntuvat käytännön lääkärin kokemusten perusteella houkuttelevilta, joskin tarpeelliset kontrolloidut kokeet niidet tehosta ymmärtääkseni puuttuvat.

Äskettäin julkaistussa tutkimuksessaan Eysenck ja Grossarth-Maticek kuvaavat kognitiivisen psykoterapian suotuisaa vaikutusta syövän ennusteeseen. Samassa tutkimuksessa psykoanalyysin todettiin lisäävän kuolleisuutta kontrolliryhmään verrattuna. Allekirjoittaneella ei ole pienintäkään epäilystä siitä, että vähitellen alkaa uuden psykosomaattisen lääkinnän aikakausi. Lääkäreiltä on nimittäin päässyt pahasti unohtumaan se yksinkertainen totuus, että mielen liikkeet vaikuttavat ratkaisevasti kehon toimintaan. Se antaa vaihtoehtoilun bisnesmiehille mahdollisuuden hyödyntää meidän tyhmyyttämme kaupallisesti, vaikka he käyttävätkin savuverhonaan ”virallisen” lääketieteen omaksumaa pillerinheitäjän roolia jakaessaan vitamiineja, yrttejä sekä vesijohdovedestä valmistettuja homeopaattisia lääkkeitä.

Virallisen lääkintätaidon olisi aika puhdistaa itsensä pillerikaupan korruptiosta sekä rahan ja vallan tavoittelusta, auktoriteettiuskosta puhumattakaan. Viimeksimainittu koskee erityisesti omaa alaani, psykiatriaa. Tapanani on ollut selittää sairaanhoito-opistossa, että psykiatria on niin ahdistavaa työtä, että sen tekijät pakenevat sokeaan auktoriteettiuskoon.

SKEPTIKON PÄÄTOIMITTAJA PEKKA ROPONEN
LAINAUS LEHDESTÄ SKEPTIKKO 11, KEVÄT 1991
SKEPTIKOT VERKOSSA: WWW.SKEPSIS.FI/LEHTI

Itävaltalainen ateisti Niko Alm saa käyttää pastasiivilää ajokorttikuvassaan merkinä uskonnollisesta vakaumuksestaan. ... Almin taistelu uskonnonvapauden puolesta viranomaisia vastaan alkoi, kun hän julistautui pastafariksi ja perusti muutama vuosi sitten Lentävän Spagettihirviön kirkkokunnan. Pastafari on kutsumanimi Spagettihirviön seuraajille. Tämän jälkeen itävaltalaismies on kiusannut kirkkonsa ja niin kutsutun vakaumuksensa avulla viranomaisia osoittaakseen uskonnollisten yhteisöjen saavan perustelemattomia etuja yhteiskunnassa. Viimeisin taisteluvoitto tapahtui mainitussa ajokortissa. Itävallan laki määrittelee suht tarkasti EU-direktiivin mukaisesti sen, millainen kuva kortissa saa olla. Jos korttikuvassa käytetään päähinettä, tulee sen olla uskonnollisen vakaumuksen merkki. Alm ajoi läpi pastasiivilän merkinä omasta vakaumuksestaan pastafarina.

WWW.UUSISUOMI.FI 13.7.

Monessa kielessä mätäkuuta kutsutaan koiranpäiviksi, ja suomenkielinen nimitys onkin muinoin tehdyn käännösvirheen ansiota. Tanskankielinen sana rode (koira) vääntyi sanaksi roden (mätä). Lopulta käännösvirhe siirtyi ruotsista suomeen. Ehkä virheen takia mätäkuuta alettiin pitää terveydelle haitallisena. ... Onko mätäkuu kuitenkin vain myytti? Asiaa on tutkittu helsinkiläisessä Töölön sairaalassa. Neljän vuoden tutkimuksen aikana selvisi, että heinä-elokuussa on kaksi kertaa suurempi riski leikkaushaavan tulehtumiseen kuin muun vuoden aikana. Tutkijat selittävät tulosta sillä, että mätäkuun helteillä pukeudutaan kevyesti, jolloin tapaturmaisesti loukkaannuttaessa haavoihin joutuu helposti likaa ja bakteereja.

YHTEISHYVÄ 7/2011

Itä-Suomen yliopistossa tänä vuonna toista kertaa järjestetty Vaihtoehtolääkintä ja uskomushoidot -kurssi saa kiitosta opiskelijoilta. Valinnaisella kursilla käydään läpi laaja skaala hoitoja, tuotteita ja

jopa sairauksia, joihin moni uskoo ilman tieteellistä näyttöä. Yliopistonlehtori Petteri Nieminen biolääketieteen yksiköstä, professori Hannu Raunio farmasian laitokselta ja yliassistentti Markku Myllykangas kansanterveystieteen yksiköstä laativat tietopakettin havaitsemaansa tarpeeseen. ... Vaihtoehtolääkintä ja uskomushoidot -kurssilla ei käydä peitsin ja sapelein huuhaata vastaan, vaan tarjotaan asiallista tietoa eri hoidoista, niiden väitetyistä vaikutuksista ja tutkimusnäytöstä.

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTOLEHTI SAIMA 2/2011

Homeopaatit suhtautuvat erittäin negatiivisesti lasten rokottamiseen. Turun Sanomat lähetti valehenkilöilysyyden kautta sähköpostia 94 homeopaatille ja kysyi heiltä, kannattaako lasta rokottaa neuvolassa. 47:stä kantansa ilmaiseesta homeopaatista ainoastaan viisi suositteli lapsen rokottamista, ja heistäkin kaksi varauksellisesti. Kaikkiaan 11 homeopaattia neuvoi enemmän tai vähemmän suoraan jättämään lapsen rokottamatta. Syiksi mainittiin muun muassa rokotteiden haitallisuus, homeopaattisten valmisteiden tehokkuus sekä tautien sairastamisen luonnollisuus ja hyöty immunitetille.

TURUN SANOMAT 4.7.

26-vuotias alajärveläismies tuomittiin kummitustalona tunnetun arvokiinteistön tuhopoltosta 226 665 euron korvauksiin sekä 1,5 vuoden ehdolliseen vankeuteen. Sattumaa tai ei, korvaussumman keskelle muodostuu pedon numerona tunnettu lukusarja 666. Mies tunkeutui keskellä yötä kahden ystävänsä kanssa syrjässä Soinin ja Alajärven rajalla sijaitsevan Vanhan Pesolan päärakennukseen tammiukuussa 2008 ravintolaillan jälkeen. Kolmikolla oli mukanaan matkalla täytetty bensakanisteri, ja he sopivat talon polttamisesta, jotta kummitustarinoidelle saataisiin loppu.

ILTA-SANOMAT 1.7.

Alkeishiukkasten törmäyttäminen valonnopeudella todistaa pian Jumalan olemassaolon, uskoo ja toivoo meille suomalaisille tuttu virolainen energiaparantaja ja henkinen opettaja Lille Lindmäe. - Cernin hiukkas- kiihdyttimessä Sveitsin Geneven lähellä on jo saatu protonisuihkua törmäämään lähes valonnopeudella. Nämä kokeet ovat suuria seikkailuja elämän alkuhet- kiin. Fyysikot voivat niillä todistaa, että alkuräjähdyk- sen aiheutti Jumala.

MINÄ OLEN 3/2011

Amerikkalaisen saarnaajan maailmanlopun ennus- tuksia levittänyt mies on tuomittu ehdolliseen van- keusrangaistukseen Malawissa. Miestä syytettiin yleisen rauhan ja turvallisuuden uhkaamisesta. Oi- keudessa mies tunnusti syyllistyneensä valheellisten asiakirjojen levittämiseen, ja hän sai puolen vuoden ehdollisen vankeustuomion. 39-vuotias polkupyörä- korjaaja pidätettiin huhtikuussa, kun hän levitti Ma- lawissa yhdysvaltalaisaarnaaja Harold Campingin lentolehtisiä. Lapuissa Camping ennusti maailman- lopun koittavan toukokuun 21. päivä. Oikeuskäsitte- lyn alkua lykättiin kohtalokkaan päivämäärän yli, jotta voitiin varmistua, ettei Campingin ennustus kuitenkin toteudu.

WWW.AAMULEHTI.FI 12.6.

Texasin viranomaiset aloittivat massiiviseksi kuvatu- n etsintäoperaation tiistaina saatuaan vihjeen jouk- kohaudasta paikallisen maatilan alueella. Poliisin mukaan vihjeen antoi henkilö, joka sanoi olevansa selvänäkijä. ... Tapaus sai runsaasti julkisuutta, sillä poliisi ehti jo kertoa löytäneensä paikalta 30 ihmisen silvotut ruumiit. Lisäksi kuolleiden epäiltiin olevan lap- sia. Myöhemmin paikkakunnan johtava tuomari korja- si, että ruumiita ei ole löytynyt ja että vihje oli väärä. Tuomarin mukaan poliisi toimi tilanteessa oikein, sillä vihjeenantaja vaikutti luotettavalta.

WWW.HS.FI 8.6.

Natsit yrittivät opettaa koiria puhumaan, lukemaan ja tavaamaan, tuore tutkimus kertoo. ... Hitler us- koi saavansa koirat kommunikoimaan SS-joukkojen kanssa. Hän jopa perusti koirakoulun, jossa tiede- miehet opettivat koiria puhumaan. Yhden koiran on

kerrottu ”sanoneen” Mein Führer, kun siltä kysyttiin, kuka Adol Hitler on. ... Oudohkot kokeilut tulivat julki, kun tohtori Jan Bondesonin huolellisesti viimeistelty tutkimus julkaistiin. Asiasta kertoo The Daily Mail.

WWW.AAMULEHTI.FI 24.5.

Maailmanloppuun uskoneita on lohdutettu Kaliforni- assa ja erityisesti kirkot ovat osallistuneet tuhoon us- koneiden ihmisten lohduttamiseen. ”Olemme täällä, koska välitämme näistä ihmisistä. Heitä on helppo pilkata”, sanoi kirkon diakoni James Bynum. Was- hington Post -lehden mukaan masentuneille ihmisille on avattu jopa tukipuhelinlinjoja.

ILTALEHTI 22.5.

Yhteensä 74:ää huippusalaisessa tukikohdassa työ- kennellyttä ja vierailutta henkilöä haastatellut tutkiva journalisti Annie Jacobsen esittää aivan uuden seli- tyksen Roswellin tapahtumille tuoreessa kirjassaan ”Area 51 – An Uncensored History of America's Top Secret Military Base.” Jacobsenin mukaan maahan syöksynyt alus oli Neuvostoliiton vakoilukone. Ky- seessä oli Josif Stalinin juoni, jolla pyrittiin saamaan kylmän sodan ykkösvihollinen paniikin valtaan. ... Toi- sen maailmansodan jälkeen Stalin teki sopimuksen pahamaineisen natsitohtori Josef Mengelen kanssa, Jacobsen väittää. Tämä otti käsittelynsä 13-vuoti- aita lapsia ja kirurgisesti muokkasi näistä avaruus- olennon näköisiä lentäjiä. Nämä ohjasivat bumeran- gin muotoisen vakoilukoneen Yhdysvaltain ilmatilaan, missä se syöksyi maahan heinäkuussa 1947.

WWW.ILTALEHTI.FI 19.5.

Tuhannet ihmiset ovat paenneet Italian pääkaupun- gista Roomasta maanjäristyshuhujen vuoksi. Edes- menneen seismologin Raffaele Bendandin kerrotaan ennustaneen, että Roomaa koettelee tänään keski- viikkona tuhoisa järjestys. ... Seismologi Bendandi kuoli vuonna 1979. Ennen kuolemaansa tiedemie- hen kerrotaan ennustaneen, että Rooma tuhoutuu kokonaan maan järistessä 11. toukokuuta 2011. Joi- denkin asiantuntijoiden mukaan Bendandi ei kirjoituk- sissaan kuitenkaan maininnut Roomaa eikä tarkkaa päivämäärää.

WWW.HS.FI 11.5.

Tutkimusretki mieleen

Siri Hustvedt: Vapiseva nainen – Hermojeni tarina. Suomentanut Kaisa Sivenius. Otava 2011.

Kirjailija Siri Hustvedt piti puhetta isänsä hautajaisissa. Hän katsoi pientä noin 50 hengen isän ystävän ja kollegan joukkoa, sanoi ensimmäiset sanat, ja vapina alkoi. Hustvedt kuvasi ensimmäistä vapinakohtausta seuraavanlaisesti:

”Sanoin ensimmäiset sanat ja aloin täristä rajusti kaulasta alaspäin. Käsivarteni huitoivat ja polvet löivät loukkua. Vapisin kuin kouristuksessa. Omituista kyllä, ääneni pysyi normaalina. Se ei muuttunut lainkaan. Järkytyin siitä mitä minulle tapahtui, ja pelkäsin kuollakseni, että lysähtäisin kasaan, mutta onnistuin pysymään pystyssä ja jatkamaan, vaikka muistiinpanokortit vipattivat käsissäni. Kun puhe päättyi, vapina lakkasi. Katsoin jalkojani. Sääreni olivat kauttaaltaan sinipunaiset.”

Kuka on vapiseva nainen?

Hustvedtin vapina loppui vain jatkuakseen erinäisissä muissa puhujatilaisuuksissa. Lääkitys auttoi aluksi, mutta vapina kuitenkin palasi. Uuden lääkityksen myötä raajojen vapina hävisi, mutta Hustvedt tunsu sähköiskun kaltaisia värinöitä sisällään koko esiintymisen ajan. Mukaan tuli myös eräänlaista vieraantumisen – depersonalisaation – tunnetta: ikään kuin vapina tapahtuisi jollekin muulle. Läsä olisi kaksi Siriä yhden sijasta.

Hustvedt kokee tilanteensa pelottavana ja lähtee selvittämään kuka on tuo toinen, vieraanoloinen ja halitsemattomasti vapiseva nainen. Hän haluaa, jos ei nyt parantua vaivasta, niin ainakin ymmärtää tuota osaa itsessään: kokea sen omakseen ja hyväksyä se osana omaa elämäänsä. Lääketieteen kielellä hän haluaa löytää osuvan diagnoosin ja selvittää oman sairautensa etiologian.

Matka mieleen

Näin alkoi Hustvedtin vauhdikas, oivaltava ja ajoittain myös itse asiasta syrjäpoluille eksyvä tutkimusretki terveyden, sairauden, neurotieteen, psykoanalyysin ja farmakologian maailmaan. Mitään yhtä, selkeää, vastausta hän ei löydä peilattaessa vapinaansa erinäisten psykoanalyttisten ja neurotieteellisten teorioiden valossa. Lukijan kannalta toiset teoriat tuntuvat jo pölytyneiltä, mutta toiset ovat toisaalta hyvinkin tuoreita ja kiehtovia. Hustvedt esittää hyviä kysymyksiä ja pöyhii sekä neurologian että psykiatrian hämäreitä nurkkia ansiokkaasti.

Isän kuolema ja hysteria

Yksi kirjan pääteemoista on isän kuolema, joka oli Hustvedtille valtava menetys. Isä oli hänelle läheinen. Oma tunteettomuus isän kuoleman jälkeen tuntui kummalliselta. Hän löytää psykoanalyttisesta kirjallisuudesta nimen olotilalleen: autuas välinpitämättömyys, ”la belle indifference”. Psykoanalyysi kiinnostaa Hustvedtia: hän leikittelee ajatuksella, että hänet todettaisiin neurologisesti terveeksi, ja hän hakeutuisi psykoanalyytikon puheille.

Ajatus omasta psykoanalyysistä tuntuu sekä houkuttelevalta että vaikealta, sillä hän ei halua paljastaa ja pukea kaikkia mielensä sopukoissa piileviä ajatuksia sanoiksi. Toisaalta Hustvedtia tuntuu kiehtovan ajatus, että syy ja parannus vapinaan voi piileskellä mielen sopukoissa, torjuttuina muistoina tai liian vaikeina tunteina.

Vapina alkoi pari vuotta isän kuoleman jälkeen ja lisäksi vielä isän muistotilaisuudessa, mikä houkutteli kirjailijaa muodostamaan näiden kahden välille syyseuraus -suhteen: tekemään sairaudesta psykody-

naamisen tarinan, joka alkaa suuresta menetyksestä, näennäisestä välinpitämättömyydestä eli menetyksen psykologisesta torjunnasta ja tuon torjunnan aiheuttamasta vapinasta. Tällöin kertomus voisi loppua onnellisesti, kun surutyö viedään päätökseen ja parannutaan. Näin ei kuitenkaan käy ja Hustvedtin tutkimusmatka psykiatrian alueella päättyy eräänlaiseen umpikujaan.

Psykoanalyysi ja dualismi

Vaikka harva enää uskoo ”sielun” olemassaoloon tai ajattelee, että olisi olemassa jokin aivoista erillään toimiva mieli, dualismi on kuitenkin juurtunut hyvin syväle hoitorakenteisiin näkyen neurotieteen ja psykiatrian erillisyytenä ja niiden kohtaamisen vaikeutena. Samoin ammattilaisetkin saattavat puhua ei-elimellisestä sairaudesta, mikä houkuttelee ajattelemaan, että kyseessä voisi joskus olla vain mielen sairaus. Myös Hustvedt ihmettelee, miten jokin mielen sairaus voisi olla ei-elimellinen, kun kaikki ajattelu ja mielentoiminta on samalla myös aivotoimintaa ja aivot ovat elin.

Erikoislaatuinen ihminen ja neurotiede

Vapisevan naisen kanssa kamppaileva Hustvedt haluaa tietää, mistä tunne oman ruumiin omistamisesta syntyy ja miten tämä eheys voi hajota. Miten määritellään ruumiin ja itsen rajat? Kun hysteria ei antanut kunnollista vastausta, hän kääntyy neurotieteen puoleen. Erityisesti Hustvedtiä kiinnostavat potilaat, joilla ruumiin rajat ovat jollain tavalla häiriintyneet. Näihin potilasryhmiin kuuluvat aivohalkiopotilaat sekä erilaisista oikean aivopuoliskon vaurioista kärsivät ja neglect-oireiset potilaat. Jotkut aivohalkiopotilaat saivat leikkauksen jälkeen ”vieraan käden oireyhtymän”, jolloin vasen ja oikea käsi suorastaan taistelevat keskenään. Toinen käsi nostaa housuja jalkaan ja toinen laskee niitä alas tai toinen käsi sytyttää tupakan ja toinen käsi sammuttaa sen. Yleensä pahantekijä on vasen käsi.

Juuri tarkkakorvainen psykoanalytikko kehottaa Hustvedtia kääntymään neurologin puoleen, jotta kaikki mahdolliset neurologiset sairaudet poissuljettaisiin. Neurologiset tutkimukset eivät tuota tulosta. MRI-kuva aivoista on normaali. Hustvedt on yksi monista, joil-

le löytyy sopiva lääkitys, mutta jonka oireille ei löydy nimeä ja joiden oirekuvan etiologia jää hämärän peittoon.

Pelon laajakaista

Hustvedt kuvailee kirjassa myös omia erityispiirteitään – ja mielestäni tässä pääsee hyvin lähelle ratkaisua. Hän on mitä ilmeisimmin ollut lapsesta saakka hyvin poikkeuksellinen ihminen: äärimmäisen herkkä – jopa niin, että hän epäilee kärsivänsä jonkinasteisesta peilituntosynestesiasta. Hyvin harvinaisessa ja varmasti kiistanalaisessa peilituntosynestesiassa ihminen kokee kipua tai kosketuksen pelkästään katsoessaan, kun joku toinen kokee kipua tai jotain toista ihmistä kosketetaan. Yliherkkyytensä takia Hustvedt ei voinut katsoa väkivalta- tai kauhuelokuvia, koska tunsi uhrin piinan itsessään ikään olisi uhri itse.

Kirjoittaessaan isänsä kirjeitä uusiksi samalla kun valmisteli muistopuhetta hän kuuli isänsä äänen ja samastui isäänsä niin voimakkaasti, että koki olevansa jossain itsensä ja isänsä välimaastossa. Hänellä oli ollut lapsesta saakka kuuloharhoja, väriyliherkkyyttä ja jos hän katsoi liian monta taulua peräkkäin, hän tunsi pahoinvointia. Hustvedt kärsi myös poikkeuksellisen pitkäkestoisesta migreenistä.

Vapinalla, puheella ja varsinkaan isän kuolemalla ei ehkä alun perin ollut mitään tekemistä keskenään. Isän kuolema ja sitä seuranneet esiintymiset pienille ja suurille joukoille ovat poikkeuksellisia ja stressaavia tilanteita, joihin tämä kirjailija reagoi voimakkaasti: vapinalla. Vapina yhdistyy tilanteisiin, joissa hän joutuu puhumaan. Ensimmäisestä voimakkaasta vapinasta muodostuu merkityksellinen kerta, uusi trauma ja pelonaihe. Herkät hermovekot toistavat helposti saman uudelleen ja kerran muodostuttuaan ne helposti muuttuvat laajakaistaksi.

Vapiseva nainen ei ole mystinen eikä vieras, vaan Hustvedtin siteeraamaan neurotieteilijä Gazzanigan sanoin: ”Koko elämämme ajan keksimme asioita, jotka ovat jo valmiiksi rakentuneina aivoissamme.”

MINNA POUTANEN

KIRJOITTAJA ON LASTEN JA NUORTEN NEUROPSYKOLOGI.

Oiva argumentoinnin opas

Jaako Heinimäki, Jussi K. Niemelä: *Kamppailu jumalasta – 12 erää uskosta*. Helsinki-kirjat 2011.

Pastori-tietokirjailija Jaako Heinimäen ja Vapaa-ajattelijoiden entisen puheenjohtaja Jussi K. Niemelän keskustelukirja on rakennettu muotoon, jossa pappi ja ateisti väittelevät kirjeitse. Lukija ei voi tietää, kuinka paljon tekstiä on editoitu, mutta kuva autenttisuudesta on säilytetty varsin hyvin – myös väittelijöiden käyttämää puhekieltä myöten.

Sekulaarina humanistina kiinnostukseni herää aina, kun julkaistaan uusi kirja, jossa käsitellään kriittisesti uskontoa. Koska itse Herra on vaikeasti tavoitettavissa eikä anna haastatteluja, on aina jonkun ihmisen asetettava häntä puolustamaan. Koska Jumalan olemassaolo on hyvin kyseenalainen, on argumentointi ilman uskonnollisia arvoperusteita varsin vaikeata. Tätä ei poliittisesti korrektissa ilmapiirissä juuri uskalleta kritisoida.

Heinimäen ja Niemelän kirjassa niin atetisti kuin pappikin pyrkivät esiintymään argumentoinnissaan varsin rationaalisina – tai jopa tieteellisinä.

Ei uusia teesejä Jumalan puolesta

Koska Jumalaa itseään on vaikea sellaisenaan puolustaa validien argumenttien avulla, pitää perusteet löytyä uskonnosta ja vakuuttaa, että sieltä ne perimmäiset arvotkin lopulta tulevat. Heinimäen teologinen näkemys on mystinen: hän uskoo sanojen takana olevaan Jumalan välittömään kokemukseen. Heinimäki ei ainakaan minunlaiselleni ateistille tuo mitään uusia teesejä niin Jumalan kuin yleensä uskonnonkaan puolesta. Jumala piiloutuu oman mystisyytensä viittaen, on kaukana ei

missään ja uskontoakaan ei voi käsitellä rationaalisesti, vaikka kirkon yhteiskunnallista toimintaa voi. Heinimäki ei tosin lyö Raamatulla – tai ehkä vähän.

Heinimäki avaa kirjan pornolla ja ruotii Helsingin Vapaa-ajattelijoiden tempausta, jossa vaihdettiin Raamattuja pornolehtiin. Samalla pappi yhdistää siihen luontevasti homokeskustelun, seksuaalisuuden aasinsiltaa käyttäen. Mikäs siinä, olisi ollutkin hämmästyttävää, jos kirjassa ei olisi ollut sanaakaan pornosta ja homoista, koska silloin keskustellaan nimenomaisesti moraalista.

Kuten Niemelä vastauksessaan toteaa, tempaus oli kertavaikutuksiltaan onnistunut ja paljasti myös vapaa-ajattelijaliikkeen sisäisiä seksuaalisia ennakkoluuloja ja jopa homofobiaa. Muutenkaan entisenä Vapaa-ajattelijain puheenjohtajana Niemelä ei säästä kirjassa omiakaan, vaan myöntää reilusti vapaa-ajatteliijoista löytyvän fanaattisia fundamentalisteja, jotka eivät kaihdakaan keinoja omia intressejään ajatessaan.

Heinimäen näkemys on, että vapaa-ajattelijat oikeastaan auttavat Päivi Räsäsen kaltaisia ihmisiä näkymään kirkon äänitorvina. Miksei niinkin, onhan Räsäsen ja myös arkkikiispan esiintyminen TV:n ”homoillassa” auttanut vapaa-ajatteliijoita tavoitteissaan paremmin kuin kukaan ateisti.

Pahan ongelma

Kirjassa käydään keskustelua 12 eri aiheesta tai kuten kamppailuun kuuluu, 12 erää. Argumentaation ammattilaisia ovat nämä kaksi syntyperäistä porilaista molemmat. Tosin näyttää siltä, ettei kum-

pikaan ainakaan myönnä ymmärtävänsä toistensa ajatusmaailmaa. Heinimäki mm. kuvaa ateismin elämänkatsomuksen kummajaisena, joka kieltää sellaista, jota ei ole olemassa.

Väittely uskonnosta ei olisi mitään ilman teodikean ongelmaa. Jaakko Heinimäki suostuu pohdintaan pahuutta laajemminkin kuin vain piiloutumalla tyypillisen ”se oli Jumalan tahto” -hokeman taakse. Hän erottaa selkeästi moraalisen ja ei-moraalisen pahan. Luonnonkatastrofit aiheuttavat inhimillistä tuskaa, mutta ne ovat Heinimäen mukaan neutraalien luonnonilmiöiden aiheuttamia.

Minulta jäi kuitenkin ymmärtämättä, miksi persoonallinen hyvän Jumala kuitenkin antaa ihmisten tuta kärsimystä, jos hänessä ei ole pahuutta. Luonnonilmiöt kun eivät ole riippuvaisia ihmisen vapaasta tahdosta. Heinimäellä on kuitenkin tahdot tehdä maailmasta oikeudenmukaisempi.

Niemelä pysyy selkeästi tieteellisellä tasolla, kun Heinimäki käyttää välillä varsin uskonnollisfilosofista kieltä. Toisaalta muuta tapaa kuvata uskonnollista ajatusmaailmaa puolustavalta kannalta voi olla vaikea löytää.

Keskustelu kirkosta kulkee tuttuja ratoja, ja tietenkin kirkon ja valtion suhde on käsiteltävä. Niemelällä on sekularistina asiasta selkeä mielipide. Niin on Heinimäelläkin, joka on sitä mieltä, ettei meillä edes olisi sellaista kirkkoa, jonka voisi erottaa valtiosta. Hän näkee kirkon jopa jelpaavan valtiota väestökirjanpidossa. Ehkä hän ei tiedä, että kyllä me kaikki olemme valtion kirjoissa ja kansissa, kirkonkirjat ovat enintään osittainen varmuuskopio, joten kirkon erottamien valtiosta tuskin aiheuttaisi kirjanpidollisia ongelmia.

Jussi K. Niemelä esittää tässäkin varsin hyvän metaforan: jos Suomi olisi muslimienemmistöinen ja nykyiset hallitsevat kirkkokunnat vähemmistössä, hyväksyisivätkö he muslimien suosimisen valtiovallan puolelta?

Tervettä argumentointia

Kokonaisuudessa Heinimäki asettuu vahvaksi luterilaisen kirkon puolustajaksi – hyväntekijän, jonka vahva asema yhteiskuntaan on perusteltua perinteellä ja arvoilla. Kumpikaan taistelijoista ei edusta puolensa fundamentalistisinta näkemystä ja välttää eksymästä sille puolelle. Niemelä kritisoi myös vapaa-ajattelijoita, Heinimäki ei kirkon toiminnassa huonoja puolia näe. Kirkon hyväntekeväisyyden ja avun pyyteettömyydestä kamppailijat ovat varsin eri mieltä.

Niemelän argumentointi on älyllistä sodankäyntiä, hän koukkaa taitavasti vastustajansa heikoihin kohtiin. Heinimäki ei aina antaudu täysillä kamppailuun, vaan kiertää joissakin kohdin varsin hyvin valmistelluilla puolustuksilla. Juupas eipäs -väittelyn sijaan molemmat miehet pystyvät terveeseen argumentointiin. Vaikka välillä tuntuu, että Heinimäeltä loppuu selkokieli ja vastauksen antaja onkin itse Jumala.

Mielenkiintoinen keskustelun osuus on Jeesuksen historiallisuus. Pastori Heinimäki on varsin vakuuttunut todisteista, jotka osoittavat vallankumouksellisen puusepän todella eläneen maan päällä ja matkustaneen Jerusalemiin tullakseen teloitetuksi. Niemelää todisteet eivät vakuuta, hän kumoaa ne varsin tyyliä: evankeliumitekstit ovat vain sepitettyä fiktiota. Niemelä esittää vakuuttavasti ja asiaan perehtyneenä, ettei historillista Jeesusta todennäköisesti ollut olemassa.

Kirja on oiva argumentoinnin opas. Siitä löytää eväitä väittelyyn ja toisaalta voi keksiä lisää vasta-argumentteja. Miksei kirjaa voisi tietokirjaksikin sanoa. Ajankohtaisuuden puutteesta sitä ei voi moittia, joten se kannattaa lukea juuri nyt, koska vuoden päästä saatetaan keskustella jo eri aiheista.

PERTTI LAINE

Ufoja Arizonan taivaalla

Heinäkuun 5. päivä Arizonassa riehui näyttävä hiekkamyrsky. Phoenixin lentokenttä joutui sulkemaan kiitoratansa, joten lähestyvät lennot ohjattiin viereisille kentille. ABC 15 -paikallisuutisten helikopteri lensi rintaman edellä ja välitti pölypilvestä kuvaa suoraan lähetykseen.

Heti seuraavana päivänä internetin keskustelupalstoilla hämmästeltiin videolla nähtyjä valopalloja. Kaksi kirkasta valoa näyttää leijailevan aivan pölypilven reunalla. Ne eivät liiku sivuttain. Toinen on hetken jopa piilossa myrskyn takana, eli se nousee myrskystä. Valo nousee suoraan ylöspäin. Mikään lentokone ei kykene sellaiseen, keskustelijat huomauttivat. Tunnistamattomat lentävät valot eivät kuulemma voineet olla lähtöisin ihmisten käsistä. Olihan lentokoneita kielletty lentämästä alueella.

Tylsän tavallinen selitys

Arvoitus ratkaistiin yksinkertaisella tavalla. Valopallot eivät olleet linssiheijastuksia tai valonheittimillä leikkimistä. Selitys oli jälleen kerran tylsän tavallinen: alkuperäisen videokuvan kuvannut HD-kamera tallensi oikeasti kaksi lentokonetta.

Lentokiellosta huolimatta ilmassa oli siis vielä matkustajia. Heidän koneensa ohjattiin myrskyn lähellä oleville lentokentille. ABC 15 -uutisten heli-

kopteri sattui olemaan lentokoneiden ja lentokentän välissä. Helikopteri oli matalammalla kuin lentokoneet. Koneet lensivät helikopteria kohti. Siksi ne eivät liiku videolla sivuttain. Perspektiivin takia valot näyttävät hetkittäin nousevan suoraan ylöspäin.

Aivan videon lopussa lähin lentokone on melkein helikopterin yllä. Silloin kohteesta on nähtävissä sen siivet. Siipien päässä vilkkuvat valot erottuvat laskeutumisvalon kajastuksen takaa. Kirkaat etuvalot sytytetään lähestymislennon ajaksi.

Videokuvaaja ei tarkentanut valopalloihin, sillä niissä ei ollut mitään erityisen salaperäistä hänelle. Jesse Rutherford ohjasi helikopterin kameraa. Hän ei välittänyt oudoista valoista, sillä radiosta kuului kuinka lentokoneiden lentäjät kommentoivat huonoa säätä lähestymisen aikana. Ainoastaan hiekkamyrsky oli tavallisesta poikkeava näky.

Lentokoneet tallentuivat myös amatöörikuvaaja Ray Otterbinen videolle. Kaksi matkustajakonetta nähdään sivultapäin, kun ne ovat laskeutumassa rintaman suuntaisesti lentokentälle. Jälkimmäinen lentokone on kaartamassa rintaman vierestä, joten sen takia se näyttäisi nousevan pilven takaa. Molempien koneiden etuosissa loistavat kirkkaat laskeutumisvalot. Kuvaaja zoomaa suoraan lentokoneisiin, joten niiden alkuperästä ei voi erehtyä.

JUHA LEINIVAARA

SKEPSIKSEN HAASTE

10 000 euroa puhtaana käteen sille, joka tuottaa valvotuissa olosuhteissa paranormaalin ilmiön.

Dosentti **Hannu Karttunen** ja taikuri **Iiro Seppänen** ovat lupautuneet maksamaan kumpikin 2500 euroa edellä mainitusta kokonaissummasta. Haastesumma voidaan maksaa myös humanoidistipendinä – 10 000 euroa puhtaana ulottimeen sille humanoidille, joka itse noutaa stipendin ja antaa samalla DNA- (tai vastaavan) näytteen. Poikkeustapauksessa summa voidaan myös maksaa (mikäli esimerkiksi henkilötunnuksen tai pankkikortin saanti on osoittautunut humanoidille vaikeaksi) mukana seuraavalle ihmiskontaktiseuralaiselle.

LIITY SKEPSIKSEN JÄSENEKSI!

Kuka tahansa kiinnostunut voi hakea jäsenyyttä koulutustaustasta ja elämäntilanteesta riippumatta, kun hän hyväksyy yhdistyksen säännöissä määritellyn tarkoituksen ja toimintaperiaatteet.

Yhdistyksen kalenterivuositainen **jäsenmaksu** vuodelle 2011 (sis. Skeptikko-lehden tilauksen) on 25 € tai alle 24-vuotiailta 12,50 € (jos olet alle 24-vuotias, ilmoita syntymäaikasi).

Voit myös tilata **Skeptikko-lehden** liittymättä jäseneksi. Tilausmaksu on 25 € / vuosi. Jos liityt keskellä vuotta, sinulle toimitetaan kaikki kuluvana vuonna ilmestyneet Skeptikko-lehdet jälkepäin.

Voit liittyä Skepsikseen myös lähettämällä **vapaamuotoisen hakemuksen** sihteerillemme:

Anna-Liisa Räihä, Borgströminkuja 1B 19, 00840 Helsinki.

Täytä jäsenhakemuskaavake: www.skepsis.fi/liity/

SKEPSIS^{RY}

Kohta 25 vuotta kysymyksiä

Skepsis ry:n yhteystiedot

Postiosoite: PL 483, 00101 HELSINKI

Internet: www.skepsis.fi

Pankkiyhteys: AKTIA FI13 4055 2920 1119 88

Jäsenasiat, lehtitilaukset, osoitteenmuutokset

Anna-Liisa Räihä

Borgströminkuja 1 B 19

00840 Helsinki

puh. (09) 698 1976

membership@skepsis.fi

Taloudenhoitaja:

Toni Heikkinen

Härkävuorentie 8

01260 Vantaa

treasurer@skepsis.fi

puh: 050 537 3792

Skepsiksen hallitus vuonna 2011:

Puheenjohtaja Pertti Laine

varapuheenjohtaja Otto J. Mäkelä,

Denis Galkin, Toni Heikkinen, Heikki Nevala,

Jussi K. Niemelä, Tiina Raevaara.

Alueyhteyshenkilöt

Joensuu: Vesa Tenhunen

puh. 0400 935 893

vesa.tenhunen@skepsis.fi

Jyväskylä: Juha Merikoski

puh. 040 7551 820

juha.merikoski@skepsis.fi

Oulu: Mikko Repka

puh. 050 482 1491

mikko.repka@skepsis.fi

Tampere: Jose Ahonen

puh. 040 558 7497

jose.ahonen@skepsis.fi

Turku: Heikki Kujanpää

puh. 044 0220 420

heikki.kujanpaa@skepsis.fi

Skepsis ry:n tieteellinen neuvottelukunta

TNK:n puheenjohtaja, professori Jukka Maalampi (hiukkasfysiikka), professori Kari Enqvist (fysiikka), professori Mika Hemmo (oikeustiede), PsT Virpi Kalakoski (psykologia), professori Hannu Karttunen (tähtitiede), S. Albert Kivinen (filosofia), professori Hanna Kokko (biologia, ekologia), professori Eerik Lagerspetz (yhteiskuntatiede/filosofia), professori Hannu Lauerma (lääketiede), Antto Leikola (biologia), dosentti Marjaana Lindeman (psykologia), dosentti Juha Merikoski (fysiikka), dosentti Markku Myllykangas (terveys sosiologia), dosentti Ilkka Pyy-siäinen (uskontotiede), professori Jeja Pekka Roos (sosiaalipolitiikka), dosentti Veijo Saano (lääketiede), Anssi Saura (biologia).

Skepsis ry on vuonna 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys.

Skepsiksen vuonna 2009 muutettujen sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää kriittistä ajattelua, tieteellisen tiedon hankintamenetelmien opetusta sekä tieteeseen ja järkeen perustuvaa käsitystä maailmasta.
- Edistää kiisteltyjen tai erityisen poikkeuksellisten väitteiden tieteellistä tarkastelua.
- Edistää keskustelua tieteelliseen maailmankuvaan liittyvistä tärkeistä aiheista.
- Ylläpitää tällaisesta toiminnasta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa, järjestää kokouksia ja keskustelu- ja luentotilaisuuksia sekä harjoittaa tiedotus- ja valistustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti sekä uskonnollisesti sitoutumaton.

Yhdistyksen varsinaiseksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai oikeustoimikelpoinen yhteisö, joka hyväksyy yhdistyksen tarkoituksen ja toimintaperiaatteet. Kannattavaksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai oikeustoimikelpoinen yhteisö, joka haluaa tukea yhdistyksen tarkoitusta ja toimintaa. Yhdistys julkaisee viisi kertaa vuodessa ilmestyvää Skeptikko-lehteä.

Mallia yhdistykselle haettiin Yhdysvalloissa 1976 perustetusta CSICOPista (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mikä ilmenee mm. yhdistysten samankaltaisina toimintaperiaatteina. Skepsis ry toimii kuitenkin itsenäisesti, vaikkakin yhteistyössä CSICOPin (nykyään CSI – the Committee for Skeptical Inquiry) ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistys on ECSOn (European Council of Skeptical Organisations) ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenjärjestö.

Tietoa taikuuden maailmasta

Heikki Nevala

Silmänkääntäjiä, konstiniekkoja ja loihtutaiteilijoita

Taikurien vaiheita Suomessa 1800-luvulta 1960-luvulle

Kiehtova teos esittelee varhaisimpia tunnettuja kotimaisia silmänkääntäjiä 1800-luvulta alkaen. Nevala raottaa taikureiden salaisuuden verhoa käymällä läpi yli 30 mielenkiintoisen ja värikkään taikurin tarinat Kuikka Koposesta Solmu Mäkelään, kahlekuningas Sunellista fakiiri Kronblomiin. Taikureiden mukana vieraillaan markkinoilla, seurojentaloilla, tivoileissa ja taikavälinekaupoissa. Teos esittelee myös vanhimpia taikuriaiheisia pienpainatteita ja 1900-luvulla ilmestynyttä kotimaista taikatemppekirjallisuutta.

28,- NYT 21,-

Sven Hirn

Nukketeatterimme varhaisvaiheet

Kirja kertoo marionetti- ja nukketeatterista Suomessa 1800-luvun alusta 1900-luvun alkuun. Sanomalehtiaineiston ja erilaisten pienpainatteiden avulla Hirn luo värikkään ja elävän kuvan lukuisten seurueiden esiintyjistä ja näytännöistä sekä marioneteista ja nukeista.

24,- NYT 18,-

Sven Hirn

Kaiken kansan huvit

Tivolitoimintaamme

1800-luvulla

20,- NYT 6,-

Sven Hirn

Sirkus kiertää Suomea

1800–1914

20,- NYT 6,-

SKS
KIRJAT

Tarjoushinnat voimassa 30.9.2011 asti
verkkokaupassa www.finlit.fi/kirjat

Syötä koodi SKEPTIKKO

Posti- ja toimituskulut 6 € / tilaus kotimaassa

Tilaa Skepsis ry:n haalarimerkki!

Usko, että saat sen hintaan 2,50€!
Tilaukset: denis.galkin@skepsis.fi

